

Årbog 1991

**Det mellemkirkelige Råd
April 1992**

Indhold

Forord	3
Mangfoldigheden og fællesskabet, - min næstes og min forpligtelse og mulighed af formand Britta Schall Holberg	6
Skepsis eller håb? af biskop Ole Bertelsen	17
Hvad får man ud af det? af seminarielektor Edith Aller	22
Kirkeudveksling Danmark - England af lektor Hanna Broadbridge	29
Venskabsmenighed i Estland af overarkivar Sigurd Rambusch	34
Sig mig, hvem du omgås, og jeg skal sige dig, hvem du er af sognepræst, dr. theol. Anders Nørgard	38
Venskabs sogn i Afrika af sognepræst Knud Ochsner	45
Venskab over grænser af projektledere Per Tornvig og Jacob Thorning	52
Besøg fra Madagaskar	58
Studiekreds på Lolland-Falster af gårdejer Henning Rasmussen	62
Kirkens enhed og Kirkernes Verdensråd af generalsekretær Jørgen Thomsen og kandidatstipendiat Peter Lodberg	65
Årsberetning for Det mellemkirkelige Råd 1991 af sekretariatschef Ane Hjerrild	73
Regnskab 1991 af kasserer Henning Rasmussen	93

Forord

Vi har den glæde med denne lille bog at kunne give en beretning om Det mellemkirkelige Råds arbejde og regnskab for 1991.

Ligesom sidste år har vi lagt vægt på, at beretningen også skulle være en inspirationskilde til det videre arbejde.

Vi har i Det mellemkirkelige Råd i det forløbne år noteret os en stigende interesse for at skabe kontakt til andre menigheder.

Det er ikke så mærkeligt, at den nye udvikling ude i verden øger et sådant for behov for at skabe et menneskeligt netværk, som kan betyde, at vi kan komme til at kende hinanden nærmere, men også at vi kan hjælpe hinanden i den vældige omstillingsproces, verden er ude i.

Vi vil gerne fra Det mellemkirkelige Råd af et varmt hjerte støtte sådanne bestræbelser, fordi mellemkirkeligt arbejde netop også er dette mellemfolkelige arbejde.

Vi bringer en række beskrivelser af, hvordan sådanne venskabsforbindelser fungerer. Nogle af venskaberne har været i mange år. Andre er nyere, og er måske direkte inspireret af de ændrede politiske og geografiske forhold i Europa. Disse ændrede forhold har gjort det nemmere for en dansk menighed at få en venskabsmenighed i f.eks. Østeuropa. De har også gjort det påtrængende for mange menigheder i Østeuropa at få markeret et brud på den isolation, de i så mange år var tvunget til. Men de ændrede forhold i Europa har samtidig gjort det om muligt endnu

mere påtrængende at opretholde og at stifte venskaber med menigheder i resten af verden, f.eks. i Afrika. Derfor er der eksempler på venskabsforbindelser både med europæiske menigheder, som geografisk er lettere at besøge og opretholde kontakt med, men der er også beskrivelser af, hvor frugtbart det kan være for en menighed ikke at lade sig begrænse af de geografiske forhold, men at knytte venskab med en menighed, der lever under helt andre forhold, end man selv gør, i den tredje verden.

Artiklerne giver i sig selv en række praktiske oplysninger om, hvordan sådanne venskabsforbindelser kan komme i stand. Vi har valgt at lade beskrivelserne tale for sig selv, og undladt at give mere konkrete råd og vejledning om, hvordan man kommer i gang, og hvilke hensyn, man bør være opmærksom på, når man går i gang med at oprette venskabsforbindelser. Men ønsker nogle menigheder flere oplysninger eller hjælp til at få venskabsforbindelser etableret, så er der mulighed for at spørge enten sit lokale stiftsudvalg eller Det mellemkirkelige Råds sekretariat. Og der er også mulighed for at få forbindelse med andre danske menigheder, der har venskabsforbindelser i det land eller område, hvor man gerne selv vil have venskabsforbindelser. En menighed kan måske godt trække på andre menigheders gode og dårlige erfaringer og behøver ikke at gøre alle erfaringerne selv. Man kan komme i kontakt med Det mellemkirkelige Råds sekretariat på alle hverdage kl. 9-16 på tlf. 33 11 44 88, eller på adressen: Vestergade 8, 1456 København K.

Ud over en række artikler om venskabsforbindelser rummer årbogen en artikel af biskop Ole Bertelsen, der med udgangen af maj fratræder som Københavns biskop,

og dermed også udtræder af Det mellemkirkelige Råd. Ole Bertelsens indlæg blev holdt i marts på det stiftsstævne, som Københavns mellemkirkelige Stiftsudvalg afholdt. Rådet bringer Ole Bertelsens artikel med en dyb tak til ham for hans store og varme interesse for det mellemkirkelige arbejde og for hans store personlige engagement, som vi kommer til at savne i Det mellemkirkelige Råds møder.

Endelig rummer årbogen en artikel af Peter Lodberg og Jørgen Thomsen om Kirkernes Verdensråd og en artikel af formanden for det mellemkirkelige stiftsudvalg i Lolland-Falster, Henning Rasmussen, om deres studiekreds om kirkesyn.

Vi håber, at vi med denne årbog kan være med til at give yderligere inspiration til det arbejde, der er i gang eller overvejes rundt omkring i menighederne. Og vi ønsker alle en rigtig god arbejdslyst til dette vigtige medmenneskelige arbejde.

Britta Schall Holberg.
Formand for Det mellemkirkelige Råd

Mangfoldigheden og fællesskabet - min næstes og min forpligtelse og mulighed

**af Britta Schall Holberg,
formand for Det mellemkirkelige Råd.**

Hvor er det dog en utrolig tid, vi lever i. Engang imellem kniber jeg mig selv i armen og tænker: Tænk at alt det, der sker i verden, ikke er noget, jeg skal læse om i en historiebog, men er noget, jeg kan læse i min avis, høre om i min radio eller se på TV. For slet ikke at nævne, at jeg endda kan være til stede, midt i det hele, som nogen pludselig kunne opleve sig selv i begivenhederne, da muren faldt i Berlin. Eller, som de kunne opleve, der pludselig stod midt i historien i Rusland eller Litauen. Selv om de måske var taget af sted i et helt andet fredeligt ærinde.

Men selv, hvis man ikke står på parlamentspladsen i Litauen eller Rusland, men bare går hjemme i sit eget køkken, er det én gang for alle blevet lysende klart, at vi i vores land er så voldsomt præget af og afhængige af, hvad der sker omkring os.

Mon ikke vi for altid har fået manet i jorden, at vi her i landet kan lukke øjnene og hygge os i smug, som der står i sangen? Vi påvirkes af det, der sker omkring os. Det betyder også, at pludselig blev verdenshistorien min levende virkelighed. Hvad ville jeg selv have gjort, hvordan ville jeg selv have tænkt? Havde jeg kunnet holde til det?

Pludselig bliver deres virkelighed til min virkelighed: hvem er jeg, og kunne jeg stå distancen? Pludselig bliver min næste i et fjernt land min indre stemme og samvittighed.

Om han er russer eller litauer eller afrikaner, det er ikke det, der spiller rollen. Det er derimod de fællesmenneskelige tanker, der binder os sammen på tværs af grænser.

Det, der er sket ude i verden, vil givetvis efterhånden sætte sig spor overalt til en eftertænksomhed, som vil dreje sig om menneskets rolle i et frit samfund.

Det betyder, at vi må til at nyvurdere, hvad frihed er. Vi har i alle tilfælde her i landet defineret frihed, som frihed "fra" - frihed fra alle autoriteter og bånd, men også frihed fra krav og forpligtelser..... Men da muren faldt i Berlin, blev vi pludselig klar over, at frihed er noget helt andet: frihed er friheden "til"..... nemlig til at udnytte alle de muligheder, den giver, men dermed bliver den også et krav til det enkelte menneske om at være med i opbygningen og udformningen af det frie samfund, for ellers ender det i kaos. Det bliver pludselig også en forpligtelse for mig til at begribe, at frihed ikke alene kan defineres som frihed for mig, men at den nødvendigvis må betyde frihed for min næste også. Jeg forstår pludselig de andres ønske om at kunne tro, tænke og tale frit.

Udviklingen har vist os, at de mennesker fjernt fra os har mange af de samme drømme som vi, de nærer den samme angst.... måske er det sådan, at vi slet ikke er så forskellige, som vi har fået det gjort til?? Vi bliver pludselig forpligtet af det menneske fjernt fra os. Og bliver klar over, at vi også har en forpligtelse for deres frihed.

Vi opdagede, at vi må opfatte verden på en anden måde end hidtil. Vi kan ikke lukke os inde. Vi må som mennesker ud og stå vores prøve, afprøve det, vi tror på gennem samtalen med og åbenheden over for dem, der tænker og

taler anderledes end vi. Det er lettest og behageligst at nøjes med at tale med dem, man føler sig umiddelbart enige med, og som ikke stiller spørgsmål. Men vi har vel ikke fået livet givet, for at vi skulle holde os for os selv, men fordi vi med al vores forskellighed skulle bidrage til fællesskabet. Vi er forpligtet af de andre.

Vi opdagede også, at friheden havde et andet ansigt, end vi havde regnet med. Friheden var netop ikke grå ensformighed, men et kalejdoskop af forskellighed:

Pludselig opstod der lande, vi næsten havde glemt var lande. Vi troede bare, de var ens. Mens grænser falder, viser der sig pludselig nationale grupper, som også vil have frihed. Også vil have deres egenart, deres sprog mv. respekteret.

Vi havde vel egentlig troet, friheden var en behagelighed. At det handlede om at nyde. At kræve. At råbe. På **min** ret. På **vores** ret.

Pludselig bliver vi klar over, at friheden er farlig, og at den betyder, at vi må gøre os umage, også med hinanden, for at det hele ikke skal gå galt. Det var egentlig behageligere med muren..... dengang var disse tanker ikke så pågående. I begyndelsen af 80-erne var verden endnu, som den havde været. Vi forbrugte med varierende grad af dårlig samvittighed ressourcer, økonomiske, økologiske, andre mennesker..... Vi lændede os tilbage og nød vores frihed, og havde glemt de andre. Følte os frigjorte fra fortid, historie, men også fra fremtiden. Det gjaldt om at leve. NU. I tryk forvisning om, at verdensordenen forblev, som den var. Muren holdt.

Og spørgsmålet står nu skærende klart: Magter vi at leve op til den drøm om frihed, vi alle nærer ved festlige lejligheder?

Bliver vi endda bange for friheden, når vi oplever den?

I Afrika, hvor apartheid er ved at blive afløst af ligestilling, udviklingen i Sovjet, hele internationaliseringen, grænser, der falder og nye grænsedragninger, der ønskes; den vældige udvikling inden for teknologien, den vældige udvikling inden for biologien med alle de nye behandlingsmuligheder inden for sundhedsvæsenet - alle vore muligheder, al vor frihed - den gør os jo egentlig mere bange og usikre end tilfredse. Pludselig bliver det for kaotisk. Er der da slet ikke op og ned på værdier mere?

Underligt løsrevne føler vi os, vi er så pressede, siger vi. Vi troede jo, vi fik friheden. Og mens de andre kæmper for at få den, synes vi vel i den vestlige verden næsten, det blev for meget. Presset blev næsten for stort. Vi har svært ved at orientere os. Finde fodfæste.

I virkeligheden er vi ved den samme erkendelse, som de var, da de stod bag Berlinmuren og lige havde fået den væltet.

Jeg forestiller mig, de tænkte, at hvis bare de fik væltet muren, så var friheden der.... og da muren så lå der, opdagede de, at friheden havde et helt andet ansigt, end de havde regnet med.... Pludselig opdagede de, at det var svært dette her, for nu betød det, at et land skulle bygges op. Der skulle vælges mellem 1000 muligheder for, hvordan det kunne gøres, der skulle opbygges organisationer, foreninger, der skulle skrives, trykkes og distribueres bøger, der skulle undervises i demokrati og kristendom....

Virksomhederne, der før havde kunnet sikre beskæftigelse, viste sig at være urentable, fordi varerne var dårlige, da der kom spot på.... jamen skulle dette kaldes frihed? Det lignede mere afmagt, angst og utryghed. Det viste sig at være den letteste del af processen at vælte muren. Først derefter begyndte arbejdet.

Er det ikke den oplevelse, de måske også har i Afrika. Frihedens mærkelige ansigt. Frihedens farlige, forpligtende ansigt. Som de opdagede det, de der stod side ved side på pladsen foran parlamentsbygningen.

Vi har oplevet den før i grundlaget for det, vi har bygget vores demokrati på: den kristne fortælling om det menneske, der var helt anderledes, end vi havde ventet. I vores usikkerhed tog vi livet af ham, dette overraskende menneske, som gjorde os angste og usikre, fordi han var så anderledes, og regnede med, at så var vi af med ham. Færdige.... Og så overraskede han os ved at vise os, at håbet og drømmen så helt anderledes ud, end vi havde regnet med. Og den frihed, han kom med, var langt vanskeligere og mere krævende, end jøderne og vi havde forestillet os. Hans frihedsbudskab er jo et budskab, der har forskrækket mange magthavere gennem tiderne: dette, at den halte og den blinde, skøgen og den fattige havde ligeværdighed. De, der troede, de kendte sandheden, var måske de, der blev mest forskrækkede over denne pågåenhed. De dyrkede også mangfoldigheden, forskelligheden, men det var ved at holde de andre nede. Det er netop på den måde, diktatoren kan hævde sin magt: Ved at de andre føler, de er forskellige, mindreværdige. Så længe de føler, at forskelligheden gør dem mindreværdige, holder diktaturet. Den dag de oplever, at netop mang-

foldigheden gør dem ligeværdige, så falder diktaturet samme. Friheden, ligeværdigheden ligger netop i, at tilværelsen er en opgave og et ansvar for hver af os. Dermed er mangfoldigheden blevet en livsbetingelse. Ikke diktaturets, men frihedens, demokratiets. Det handler om menneskelig værdighed.

Det går altså op for os, at frihed har et andet ansigt, end vi måske troede. Den stiller krav til os om en hel anden opmærksomhed om værdier, end vi havde regnet med.

Hvad er da frihed? Frihed er uro, frihed er kaos, frihed er samtale, konfrontationer, meningsudvekslinger. At leve i friheden er at turde leve i denne malstrøm af påvirkninger. Frihed er en fri presse med et bombardement af informationer. Frihed er at skulle vælge mellem tusind muligheder. Frihed er at stå til personligt ansvar for sit valg. Der er ingen andre at skyde skylden på. Frihed er altså det enkelte individs mulighed for med sin forskellighed at præge en udvikling gennem sine valg.

Mangfoldigheden og friheden følges ad.

Og her står kravet jo så stærkt i luften: det betyder altså også, at mennesker, der er forskellige fra mig, har samme ret til at være forskellig, som jeg selv har. Ellers bliver det ingen mangfoldighed. Friheden betyder altså, at jeg er bundet i et fællesskab mellem mennesker, der er forskellige og har ret til at være det.

Det er jo netop demokratiets væsen, at vi gennem samtale ud fra hver vores stade, vores værdier, vores tro, kan finde sammen i et fællesskab.

Demokratiets modsætning er diktaturet, ensretningen, meningstyranniet. Angsten for at afvige.

Hvis jeg ikke må afvige, må jeg heller ikke udvikle mig, fordi jeg er bundet til at være ens. Skal jeg være ens, kan jeg ikke stå frem, som soldaterne i Moskva, der bekendte for åben skærm, at de ikke var enige med kupmagerne..... så har jeg jo ingen mulighed for at vælge at gøre det, jeg synes er rigtigt, fordi valget er taget for mig. De andre - hvem??? - vælger for mig: har valgt for mig.

Min samvittighed! Så betyder den altså ingenting? Så er jeg altså upåvirkelig. Det er ligegyldigt, om jeg holder øren og øjne åbne og vurderer selv. Men det er netop i dette personlige valg mellem værdier, den menneskelige værdighed viser sig.

Det kræver mod! At være åben, at lade sig påvirke, er farligere end at lukke af. Jeg kan angribes. Det kan jeg ikke, hvis jeg lukker til. Så kan ingen se, hvem jeg er. De opdager ikke, at jeg er forskellig fra dem. Det kan være min sikkerhed.

Det kræver fantasi. Hvis jeg ikke har fantasi, kan jeg have svært ved at opleve og bearbejde de indtryk, jeg får.

Der er mennesker, der kan gå gennem livet, uden at opdage, eller turde opdage, hvad der sker omkring dem, mennesker, der lukker af over for fremmede, over for anderledes tænkende, bange for et internationalt samarbejde, angst for at forsvinde i fællesskabet med de andre, angst for andre meninger, andre synspunkter, andre måder at gøre tingene på. Bange for det menneske, der er min næste, som jeg lever i fællesskab med, hvis jeg da ikke sværger til ensomheden og isolationen. Historien viser os

alle, at det kan vi ikke. Vi er bundet til hinanden i et skæbnefællesskab.

Min frihed er min mulighed for at være mig selv, udvikle mig selv, være med til at præge fællesskabet med de holdninger, jeg har.

Men nu begynder det svære, for det betyder forståelse for, at min frihed til at være et selvstændigt menneske med min tro, mine drømme, mit håb, ikke alene er et spørgsmål om min frihed, men også bliver kravet til mig om, at min næste har samme frihed. Det betyder ansvarlighed for min næste. Omsorg for at sikre hans rettighed også til at tro, tænke, tale frit.

Det er godt for mig, fordi dermed holdes jeg levende, årvågen, opmærksom, lyttende til, hvad der siges. Opmærksom på, hvornår jeg skal sige til og fra, hvornår jeg skal benytte min mulighed for at tænke, tro og tale frit. Hvornår jeg skal lytte og lære, og hvornår jeg skal kæmpe.

Men det betyder også, at min interesse holdes fangen af de andre: at jeg ikke holdes afsondret i mine egne fordomme, og tror jeg er centrum for alting. Det er jo magthaverens, den bedrevidendes, diktatorens store fare: at ingen tør sige ham imod. Han tror, han bliver vorherre.

Kampen for friheden er kampen for forskelligheden.

Det har vi viden om i vores land.

Vores måde at leve friheden ud er grundet på dette.

Den lige værdighed, som det kristne budskab forkynder med så stor styrke, har dannet grundlag for vores forhold til magthavere af enhver art, til folk, der ved bedst.

Vi lod vore konger underskrive håndfæstninger, for at de ikke skulle tiltage sig magten over folket. Vi byggede vores Jyske lov op på menneskets lige rettigheder. Vi fik bondefrigørelse, for at bondestanden ikke skulle være almue, og for at vi kunne få økonomisk fremgang af, at de viste deres personlige ansigt og brugte deres forskellighed og personlige kræfter. Vi fik grundloven i 1849 hvilende på de samme principper om frihed og værdighed. Vi indrettede vores kommunestyre på mangfoldighedens grund og lagde vægt på Folkestyret, altså mangfoldighedens styre: Almindelige mennesker skulle sidde for bordenden. Det blev til et mangfoldigt foreningsliv, som er unikt i forhold til andre lande. Fordi det bygger på menneskers forpligtelse til at være med i opbygningen af samfundet: i definitionen af, hvad frihed er. Friheden er også min forpligtelse. Jeg kan ikke bare parkere ansvaret alle andre steder, men må selv tage det på mig. Det blev til andelsbevægelse, hvis grundlag var mangfoldigheden i synspunkterne og den lige værdighed for høj og lav. En stemme havde hver af dem.

Vi gav mulighed for forskelligheden i vores folkekirkeordning, hvor vi igen og igen understreger det enkelte menneskes frihed til at tro og tænke og tale frit og ubundet. Men også gentager kravet om at være menighed. Kirken er ikke præsten; kirken er ikke kun for specialister. At være kirke er også min forpligtelse. De levende stene er også mig. "Gå ud i verden og gør alle folkeslag til mine disciple". Med budskabet hørt, fik jeg den forpligtelse at være

medansvarlig. Ikke bare at sidde og grave mine talenter ned, men leve og bruge mine kræfter.

Vi nøjedes ikke med det: vi gav mulighed for inden for mangfoldigheden at beskytte ethvert mindretal. Det blev til frikirkeordning, valgmenighedsordning, det blev til frie skoler. Men det blev også til den mindretalsordning, vi har ved grænsen. Den måde at leve sammen på, som vi i samarbejde med tyskerne har lavet ved grænsen, tales der om overalt i verden.

Altid er det ligeværdigheden, beskyttelsen af de anderledes tænkende, muligheden for at mange kan komme til orde, der har været idealet. Altid er det valget, forpligtelsen til og muligheden for at tage personlig stilling, vi har haft i højsædet, når tingene skulle bygges op. Vi har troet på, at vi kunne leve med forskelligheden, at den styrkede fællesskabet hos os. At netop forskelligheden og menneskers mulighed for at have et personligt ansigt var det, der sikrede os mod overgreb fra diktatorer.

Det går også igen i vores digtning. Tænk blot på H. C. Andersens mangfoldighed af typer og på hans evige budskab: de, der skaber sig, de, der bilder sig noget ind, de, der tror, de besidder sandheden: de duer ikke, som prinsessen sagde. Men den lille køkkenpige, hende, der havde øjne og øren..... hun var den, der kendte nattergalen. Eller der var den lille dreng, der trådte ud af mængden og sagde til Kejseren: "Han har jo ikke noget på...." og så var den diktator færdig.

Det er måske ikke så mærkeligt, at de elsker H. C. Andersen ude i verden.

Han udtrykker netop drømmen om det enkelte menneskes værdighed.

Vi har brug for at besinde os på vores identitet, kultur og historie i disse år og føle det som en forpligtelse i vores forhold til de andre.

Hvad mellemkirkeligt arbejde er? Svaret burde udspringe af meget af det, vi oplever i disse år.

Vel mødt til den fælles forpligtelse, som den menneskelige værdighed betyder.

Skepsis eller håb

af biskop Ole Bertelsen

Der er mennesker, hvis røst på mærkelig vis næsten profetisk kan trænge igennem til os just i vor nuværende situation. Til dem hører Tjekkoslaviets præsident Václav Havel. Selv kunne han ikke være til stede i 89, da han fik tildelt de tyske boghandleres fredspris, men ved den lejlighed sagde han i den tilsendte tale følgende: "Denne verden og især Europa befinder sig imod slutningen af det andet årtusind efter Kristus på en mærkelig korsvej: Det er længe siden, der har været så megen grund til håb om, at alt vil gå godt, og samtidig har der aldrig været så megen grund til at frygte, at hvis alt går galt, bliver det den definitive katastrofe.

Det er ikke svært at dokumentere, at alle de største trusler, som verden i dag må imødegå, fra atomkrig over en økologisk til en socialt civilisatorisk katastrofe (her tænker jeg på den stadig dybere afgrund mellem rige og fattige individer og nationer) et sted i deres indre har skjult en fælles grund: **den diskrete forvandling af et oprindeligt ydmygt ord til et hovmodigt."**

Det nævner han så nogle eksempler på, hvor vi tog skæbnesvangert fejl, men hvor vi vel er ved at indse vore fejl, såsom, at vi kunne gøre ved naturen, hvad vi ville, fordi vi hovmodigt misforstod tanken om mennesket som skabelsens højdepunkt, eller når vi hovmodigt troede som indehavere af fornuft, at vi kunne forstå vor egen historie fuldt ud og lave en plan for et lykkeligt liv for alle. Ikke sandt, den plan kunne vi være så sikre på var rigtig, at vi fejede alle andre til side. Belært af alt dette, siger han så videre,

burde vi alle i fællesskab kæmpe mod de hovmodige ord og søge opmærksomt "efter hovmodets gøgeæg i de tilsyneladende ydmyge ord. Som en opfordring til ansvarlighed for ordet og over for ordet er det en opgave, der i sit væsen er moralsk. Som sådan er den naturligvis ikke forankret inden for horisonten af den verden, vi kan overskue, men først dér et sted, hvor det ord bor, som var i begyndelsen af alt, og som ikke er menneskets ord". Og så er det, man får lyst til at synge: "Som forårssolen morgenrød stod Jesus op af jordens skød med liv og lys tillige; derfor så længe verden står, nu efter vinter kommer vår, livsalig i Guds rige". Vi er håbets folk. Håbets folk har brug for hinanden over grænserne. Mellemkirkeligt arbejde - det er ikke mellemkirkelig turisme af speciel karakter. Det er noget meget, meget mere, fordi vi hører nyt, vi ser nyt, vi giver, og vi modtager.

Andre kirkers og kristnes tanker kommer til os, deres erfaringer, deres håb, og den respekt for os, der ligger i, at de har brug for os og for vores hjælp. Vi står ved en korsvej. Og dette her er ingen spøg. Vi kan privatisere det hele, pulverisere det hellige evangeliums tildeling af et radikalt håb til os. Det kan vi gøre.

Det bliver til dansk folkekirkelig velfærdsreligion. Den har i hvert fald intet at gøre med retfærd, men alene med religiøs velfærd. Og den skal nok i livet blive afskallet så meget, at vi havner i en fælde. Alt bliver på en mærkelig måde uden sammenhæng. Skepsis. Lukkethed. Modernitetens nøgne løgne, som hverken er til at leve eller dø af. "Tilværelsens ulidelige lethed", som Kundera taler om, hvor Havel taler om tilværelsens uomgængelige tyngde, om det håb, der ikke er afhængigt af sin egen opfyldelse. Vi håber alligevel. Vi henter håbet andetsteds fra. Det er kommet

ind i verden. Vi bruger ikke Kristus, vort levende håb, som instrument for egne ønskers opfyldelse, men han er det nye liv, det nye fællesskab, som er helt vilkårløst og derfor uden grænser. Som det står i evangeliet til Midfaste Søndag hos Johs. (kap. 6): "den som kommer til mig", siger han - og så holder vi vejret, for hvilke betingelser stiller nu han? - ikke sandt: rene hænder, uskyld, fin vilje, helstøbt bod - hvad mon nu **han** forlanger - ikke sandt - de forlanger jo alle noget - men han, han siger: "Den, som kommer til mig, vil jeg aldrig støde bort". Vi stødte ham ud, stødte ham på korset, han lod sig støde ud, fordi han ikke vil og aldrig vil støde os bort. Just han med denne vilje, just han døde p.g.a. af denne vilje og just han med **den** vilje blev oprejst fra de døde p.g.a. den vilje - et med Faderen som han er. Det håb kan ikke brydes ned nu sammen med ham. Det håb for verden, for livet, for samfundet, for folket, som vi har i ham, ved ham. Livet er altså mere end selvopholdelse, mere end kamp for egne interesser og magtkamp.

Når den offentlige debat i medierne, og de billeder vi får dér af, hvad der er væsentligt, og hvad der er uvæsentligt, i virkeligheden så tit er helt ude af proportioner, er det jo, fordi de mediale magthavere latterligt går ud fra, at de véd, hvad vi er optaget af. Og i mange tilfælde har de jo ret. Sådan må det ikke være. Også vi er i opbrud, på skillevejen. Vi mødes over grænserne med de vidnesbyrd, de ord, der mætter os, nærer håbet og sætter os ind i kampen for menneskers ret og værdighed. Resignationen er afguderisk. Håbet er en gave, et livselement, som vi lever i og giver og modtager fra hinanden.

Udfordringerne er der for os alle - hver på vort sted. Det nytter. Glem ikke butterfly-effekten. En sommerfugl letter

på vingen i den ene ende af verden og en orkan raser som følge heraf i den anden. Alt hænger sammen. Der er en mening. Den er givet. Det er givet. Vi er håbets folk. Ret irriterende også. Behersket af kreativ mistænksomhed og ja - også af den passive troskyldighed - der lader sig give af det guddommelige ord alle de håbets kræfter, som er livet for os. Triumfalisme er det ikke. Det er ansvarsglæde og håb - og så er vi altså ikke ligeglade, om vi er ligeglade med hinanden. Den, som kommer til mig, vil jeg aldrig støde bort. Det er så radikalt, at freden i det ord ikke kan ødelægges af nogen magt i verden. Han er grunden til menighedens principielle ubevægelighed. Men til gengæld må den bevæge sig, hvis den bliver i Kristus, så må den bevæge sig ikke længere og længere ud i det onde, men længere ud med det gode, med livets ord fra ham, som hele tiden respektløst over for sin kirkes misforståede ubevægelighed leder efter mennesker og nyskaber tro og håb og kærlighed i sit håbets folk.

Det folk bevæger sig. Det går ikke på grund, men det går på grunden. Jamen det er jo årsagen til, at det kan spænde vidt og ikke kan falde i søvn. Stagnationen er dér, hvor kirker bliver bevægelige væk fra grunden og til gengæld er fundamentalistisk ubevægelige, når det drejer sig om egne vaner. Intelligens siges at være evnen til at ændre vaner. I den henseende er kristentroen intelligent, hvis den er det. Men som håbets folk er vi et folk, der gider. Gider kæmpe. Gider høre. Gider give. Gider virke for at overvinde ufølsomheden over for den broder og søster, som er hans, og som han ikke vil støde bort.

Med Grundtvig:

Kirken i en hast forgår,
om den fod vil flytte -
Skolen om den stille står
er kun til unytte -
Kirken skal med jorden stå,
skolen skal med solen gå
riget at oplyse.

Hvad får man ud af det?

af seminarielektor Edith Aller

Sachsen som venskabs-"stift"

En tidlig lørdag morgen i juni 1991 mødtes ti forventningsfulde nordjyder, en præst og ni lægfolk, et sted i Aalborg for at stige ind i en lille bus og køre til Sachsen, nærmere betegnet til den lille by Rochlitz et halvt hundrede kilometer vest for Dresden.

Året før havde en henvendelse fra Sachsens evangelisk-lutherske Landeskirche nået Aalborg Stifts Udvalg for det Mellemkirkelige Arbejde: Kunne Aalborg stift tænke sig at blive venskabsstift med Sachsen Landeskirche? Ja tak, det kunne vi.

Forberedelserne til turen var vel ikke de solideste: I uroen efter det bortsmeltede jerntæppe fungerede hverken postvæsen eller telefoner som de burde. Men at vi ti var mere end velkomne, og at man havde forstået vores ønske om at møde så mange mennesker i det kirkelige som muligt - det lå klart.

Økonomien bag turen var også klar: Deltagerne betalte hvad deres andel af turen kostede, hvortil kom udgifter på i alt 3250 kr., der betaltes af stiftsudvalgets midler.

Med de medbragte sprogkundskaber lå det sådan, at en enkelt ikke talte tysk, mens vor teolog havde tilbragt en årrække i Berlin og talte flydende tysk, incl. det kirkelige "særsprog". Resten af os havde sprogkundskaber på et niveau, der lå et sted mellem de to, fordelt over hele feltet. Da vi nåede Rochlitz ud på aftenen, blev vi straks fordelt til privat indkvartering. Næste morgen mødtes vi og vore værter til søndagsgudstjeneste, en lille flok i den store, noget forfaldne kirke - og så var programmet i gang:

sammen og delt deltog vi i fem dage så godt som uden pauser (bortset fra dem til nattesøvnen) i andagter, kvindemøder, sognemøder og præstekonventer og i samtaler med enkeltmennesker og familier, samtidig med at vi var turister i kultur og landskab. Den sidste dag besøgte vi Luthermuseet, kirkerne og Luthers grav i Wittenberg, og på hjemturen nåede vi et kort ophold i Luthers fødeby Eisleben for at se hans dåbskirke. Det blev således meget klart for os alle, at dette var ikke blot et venskabsbesøg, men også i høj grad en "pilgrimsfærd" til vor egen evangelisk-lutherske kristendoms kilder, og der blev da også på dette område god brug for vor "medbragte" teolog og hans viden.

En miniundersøgelse

Vel hjemme igen holdt vi sommerferie og mødtes så en aften i august for at tale om vore oplevelser. De viste sig stadig at brænde på - ja, vi bliver vel næppe nogensinde færdige med dem. I mellemtiden havde de fleste på holdet skriftligt besvaret 5 spørgsmål, som jeg i min egenskab af stiftsudvalgsformand havde stillet dem med henblik på kommende venskabsbesøg.

Spørgsmålene gik på kirken og de kristnes forhold i Sachsen netop nu, på turens program og praktiske tilrettelæggelse og endelig på **hvad man som dansk folkekirkemedlem får ud af en sådan venskabsrejse til en anden kirke**, det spørgsmål, som dette indlæg især drejer sig om. Svarene er naturligvis præget af det besøg, vi netop har været på, af, at det er den evangelisk-lutherske søsterkirke både før og efter murens fald, vi er blevet konfronteret med. Men mange af svarene også har almen gyldighed.

Først og fremmest erfarer man jo noget om den kirke og de mennesker man besøger:

"Vore nye venner har efter de mange års savn og undertrykkelse bevaret håbet. Vores indtryk af de mennesker, vi mødte, var, at de på trods af store økonomiske og andre vanskeligheder havde entusiasmen og optimismen i behold, rede til kamp for at bringe kirke og menighedsliv på fode igen".

"Den usikkerhed, der præger det sachsiske samfund som helhed, virker ind i arbejdet i kirken, der dog tydeligvis står langt bedre rustet til at finde en ny form end det tidligere tvangskommunistiske samfund. Kirken behøver ikke at gennemgå en opløsningsproces for at kunne blive i stand til at fungere i en liberal samfundsorden. Kirken vil sandsynligvis blive den eneste institution i det tidligere DDR, der indstiller sig på de nye forhold gennem en kontinuert proces."

Mange af de indhentede erfaringer kan være til stor personlig inspiration: "Hvad får man som dansk folkekirke-medlem ud af en sådan venskabsrejse til en anden kirke?" Mangt og meget, men først og fremmest en utrolig glæde og rigdom, også en udfordring - dette er en del af rigdommen og gaven derved. Enkelte ting vil jeg fremdrage:

1. Det er ikke den ydre ramme, der er afgørende for kristenlivet eller en menigheds eksistens. Det er den indre kraft.
2. Hvert menneske i menigheden har sin værdi og betydning for helheden og kan yde sit bidrag.
3. Det kan koste menneskeligt dyrt at vedgå sig sin tro og leve derefter, men man kan overleve derpå, selv under meget vanskelige vilkår. Nogle bliver dog knust. Sammenhold og følelse af samhørighed kan ses.

4. Det er prægtigt at møde mennesker, der tager deres tro/ religion alvorligt og søger at leve derefter.
5. Kristendommen står sin prøve i hverdagslivet.
6. Rigdom måles ikke på det ydre, men på, hvad et menneske er.

Med tanke på alle de mennesker, vi så, træder nogle frem som "lutrede" gennem de hårde oplevelser, andre knugede og til dels knuste, andre med en imponerende vitalitet og humor.

En ægte og sand menneskelighed og hjertevarme er altid så utrolig gribende. Den spirer og gror ofte under trange og vanskelige kår. Heldig den, der får lejlighed til at opleve alt dette."

At lære af hinanden

Nogle erfaringer sættes omgående og uadskilleligt i forbindelse med vore hjemlige kirkelige forhold. Vi kan lære af "de fremmede".

"Det var en stor inspiration at møde dem alle, men også rystende, når jeg tænker på den præst, der med ildglød i øjnene fortalte om hans kamp for at få minerne lukket p.g.a. forurening, men så var der jo ikke arbejde til de mange tusinde. Sikket dilemma! Og i alle kirker prøver man at samle de mange ny-arbejdsløse for at give dem moralsk støtte. Det kunne vi lære af!"

"Kirkens sociale ansvar (herhjemme i Danmark) varetages af diverse private, frivillige organisationer som f.eks. Kirkens Korshær. - I Tyskland så vi, at det sociale arbejde (diakonien) er en naturlig og integreret del af kirken (....). Det burde efter min mening overvejes, om kirken (som institution) her i Danmark ikke selv burde drive diakonalt

og pædagogisk arbejde (ud over konfirmandundervisningen i 3., 4. og 7. klassetrin). Det kan f.eks. dreje sig om børnehaver, hvor det er naturligt at bede Fadervor, synge morgensange etc."

Og de fremmede kan lære af os:

"En god oplevelse var det at være til kvindemøde i Königs-hain. Mere end 30 i alderen 60-87 år. De så ud til at have både humør og tro på fremtiden (...). De var betaget af vores lægfolks arbejde, hvor vi selv har ansvar for forskellige grene af det kirkelige arbejde. Alle deres aktiviteter udgår fra præsten. Vi kunne ønske dem vore tilstande, både for deres egen skyld og for præstens."

"Størst indtryk på mig gjorde præsternes kolossale arbejds-iver. Man skal og kan ikke generalisere - hverken her eller der, men det var min umiddelbare fornemmelse, at nogle danske præster kunne "lære" af disse tyske kolleger."

Endelig kan man opleve glæde over sit eget:

"Ved præstekonventet i Ottendorf fik vi et teologisk foredrag på højt niveau om jødisk teologi med grundtekst og oversættelse til tysk. Emnet drejede sig væsentligst om "Jeg er"-begrebet i Luthers formulering og i Martin Bubers (...).

Her blev ikke megen tid til samtale, men vi fik dog i dette store præstekonvent med mange deltagende præster et godt indtryk af teologisk velfunderede præster, og vi var glade ved, at vi også havde en velkvalificeret præst med, som kunne deltage på lige fod i den efterfølgende samtale. Også her fik vi oplevet engagement i kirkens liv og lære."

Når de nordjyske Sachsen-farere i korthed skal gøre op, hvad man som folkekirkedansker får ud af sådan en tur, lyder svarene sådan:

"Venskab på tværs af grænser, viden om et folk, der har kæmpet og skal kæmpe videre, oplevelse af kristent fællesskab både privat og i menigheden, og forhåbentlig: taknemmelighed for, hvad vi har i vor folkekirkeform, ikke mindst lægfolkets og præsters samarbejde."

"Først og fremmest taknemmelighed over de helt enestående gode (økonomiske og organisatoriske) rammer, den danske folkekirke lever under.

Dernæst overvejelse af, om disse forhold er medvirkende til, at der nogle steder her i Danmark har sænket sig et "sløvhedens slør" over menigheden, lægfolket inklusive. Meget "kører" så at sige automatisk, uden at den menige kirkegænger behøver at medvirke aktivt."

Og med særligt henblik på de vanskelige vilkår i Sachsen: "Et besøg i den sachsiske landskirke sætter et dansk folkekirkemedlem i stand til at se danske menighedsforhold i et nyt perspektiv. Det hjælper en til at bevare proportionssansen i de meget følelsesladede diskussioner, der her i landet føres om ting, som udenforstående kan have svært ved at se de store betydning af. Først i mødet med andre menigheder bliver man i stand til at se, hvad der er det særlige ved det danske".

Også en vis bekymring for, hvad vi har at give vore venskabsmenigheder kommer til udtryk:

"Man får indblik i andres liv i og med den kirke, som vi alle er en del af. Det er positivt at mødes, og man får et stort

ønske om at genses. Desværre tror jeg, at de havde mere at give os, end vi havde at give dem, og det er jeg også bange for vil være tilfældet ved deres genbesøg hos os."

Om der er grund til den bekymring, får vi lejlighed til at finde ud af i nær fremtid. Dette skrives i begyndelsen af marts, hvor vi i Aalborg stiftsudvalg om kort tid venter genvisit fra Rochlitz i Sachsen. Den sachsiske kirke har organiseret sine venskabsforbindelser på den måde, at hvert superintendentur (en slags "superprovsti") har fået et land at tage sig af, Rochlitz således Danmark. Vi har lært af denne decentralisering, så vi har bedt menighedsråd og menighed i Dronninglund sogn stå for værtskabet for de 30 sachser, når de kommer herop i ugen efter påske. Der er lagt et program, der rækker fra Aalborg til Skagen, dog med en indlagt "fridag" - det lærte vi dernede, at man har behov for. Og der skal jo være lejlighed til, at gamle bekendte mødes!

Kirkeudveksling Danmark - England

af lektor Hanna Broadbridge

Måske var vi på forkant med udviklingen, da vi i Sct. Clemens Kirke i Randers i 1982-83 begyndte at kigge os om efter en kirke at lave kirkeudveksling med. Vores ønske var at få lidt inspiration og nye ideer til et aktivt menighedsliv samt at få en stærkere og mere konkret fornemmelse af at være del af et større kristent fællesskab udover hele verden. Vi fandt hurtigt en kirke, der gerne ville mødes med os, nemlig Selly Oak Methodist Kirke i udkanten af Birmingham, England.

Vi skitserede gensidigt vore ønsker og muligheder skriftligt, sendte hinanden oplysninger om, hvem og hvad vi var, hvilket skærpede interessen så meget, at vi hurtigt blev enige om at arrangere en kirkerejse. I første omgang blev det os, der rejste til dem.

I efterårsferien 1984 var vi 20, inklusive 2 børn, der i egne biler tog turen over Nordsøen, og forventningsfulde og spændte nåede vi frem til kirken i Selly Oak, hvor vi blev modtaget med varm og styrkende engelsk te. Den danske gruppe blev indkvarteret hos menighedsmedlemmer med lidt hensyntagen til interesser og alder. Denne ordning virkede fint, så varme og varige venskaber opstod.

Nogle af aktiviteterne i den kommende uge var fælles, men mange var også overladt til den enkelte værtsfamilie og egne særinteresser.

Et blandt mange højdepunkter var deltagelsen i gudstjenesten søndag formiddag, hvor den danske og den engelske præst i fællesskab ledede gudstjenesten. Der var mange anderledes ting at iagttage og lære af, hvilket medførte livlige diskussioner, både med vore værter og mellem os selv indbyrdes.

Selly Oak Methodist Kirke ligger i nærheden af de kendte Selly Oak Colleges, hvor der er mange internationale og oversøiske studerende. Derfor er søndagens aftengudstjeneste noget anderledes end en dansk aftengudstjeneste med en aktiv, ung og eksperimenterende menighed, der i åbenhed afprøver og arbejder med fornyende liturgi. Det var meget spændende at opleve disse muligheder, og senere viderebearbejde dem i en dansk sammenhæng.

De engelske kirke, uanset tilhørsforhold, er selvfinansierende, og derfor må der selvsagt være mange aktiviteter, der tilvejebringer penge og samtidig støtter og gavner fællesskabet. Et medlemskab her forpligter! Det er forbløffende at se, hvor mange aktiviteter og opgaver en menighed med 300 faste medlemmer kan bære. Kirken bliver på denne måde også et socialt samlingspunkt. Det er her, man får mange af sin kontaktbehov dækket; det er herigennem, man har mange af sine venner, som støtter og hjælper, når der er behov for det. Kirken bliver således den udvidede familie. Her har de unge deres klubber og kammerater, og kirken er med til at præge deres udvikling og hjælper dem med at omsætte den kristne tro til praktiske mål. Her kan de ældre mødes for at snakke og hygge sig og arbejde med i de aktiviteter, som kirken er engageret i, det være sig missionsprojekter, sociale projekter, besøgstjeneste, ligesom de her kan hente hjælp til de mange ting, som virker uover-

kommelige, når man er mindre sikker på hænder og fødder, og kræfterne er færre. For eksempel ville det dér være utænkeligt med taxiservice til gudstjenesten. Folk, der gerne vil køres til kirke, kan ringe til menighedsmedlemmer (liste i kirkebladet) og få en aftale etableret. Det er helt naturligt, at man hjælper hinanden.

I det hele taget er menigheden mere aktiv og deler i højere grad end hos os de opgaver, der er i menigheden og kirken, med præsten eller præsterne. Dette gælder i øvrigt også i statskirken.

Et problem, vi har til fælles med Selly Oak kirken, og som vi dengang og siden har diskuteret indgående, er, hvordan vi får flere folk til at gå i kirke og derefter beholder dem i menigheden. I Selly Oak har man "house meetings", hvor et par ældre familier i menigheden får ansvar for nogle nye familier eller personer, det vil sige, de må forsøge at få dem til at føle sig velkomne og integrere dem i aktiviteter. Kort sagt, få dem til at føle sig hjemme, måske endda også oplære dem med henblik på medlemskab.

En aften holdt vi en dansk aften, hvor vi på forskellig vis gav indtryk af hvad Danmark, den danske folkekirke, den danske sangskat og danske kager var. Mange i menigheden var mødt op og fik således en appetitvækker til et besøg i Danmark.

Efter en uge, der også indeholdt et besøg i Coventrys moderne domkirke efterfulgt af et foredrag om den engelske statskirkes situation og forhold, samt et besøg i en ortodoks serbo-kroatisk kirke i Bournville ligeledes med en gennemgang af kirkeliv og forhold, var vi mætte af indtryk.

Det var sørgmodigt at skulle sige farvel til nye venner, vi havde fået så meget fælles med.

Heldigvis kunne vi glæde os til et genbesøg den følgende sommer, hvor vi fik lejlighed til at vise vores kirke, aktiviteter, traditioner osv. frem. N.F.S. Grundtvig og den danske sangskat var helt centrale for den forståelse af de danske forhold, som vi gav dem.

Hvad har denne kirkeudveksling betydet for Sct. Clemens Kirkes menighed:

- Fællesskab med andre kristne.
- Forstærkelse af det lokale fællesskab i menigheden.
- En højere grad af bevidsthed om den danske folkekirkes enestående organisation.
- Menighedens muligheder for aktiviteter.
- Menighedens udvidede verdensbillede.
- Personlige venskaber med medkristne.
- Genbesøg på individuel basis, hvor man bliver modtaget som en kær ven og gæst i menigheden.
- Udveksling af menighedsblad.
- Blod på tanden til at udvide den kirkelige berøringsflade på verdensplan.

Sct. Clemens Kirke har derfor i 1988 etableret kontakt til en farvet/sort reformert kirke i Cape Town, Sydafrika, hvor vi udveksler kirkehilsener og indlæg til kirkebladet.

I foråret 1990 følte vi trang til at engagere os i det spirende demokrati i Østeuropa. Vi fandt frem til, at Halliste kirke i Estland skulle restaureres og besluttede at samle penge ind til hjælp hertil.

I løbet af et år havde vi fået en pæn sum penge, som en gruppe fra menigheden rejste over med i efteråret 1991. Glæden og taknemligheden i menigheden derover var enorm, ligesom behovene også var det. Derfor er vi nu i fuld gang med større projekter, besøg og genbesøg, til hjælp for kirken og menigheden i Halliste.

Når vi løfter i fællesskab, kan vi også klare meget i Danmark og Estland. Om et par år vil der være en helt anden og spændende historie at fortælle.

Venskabsmenighed i Estland

af overarkivar Sigurd Rambusch

Rødovre sogn vest for København har 11.000 indbyggere og tre præster. Allerede før loven gav bedre muligheder, var vi i gang med mellemkirkeligt arbejde. 1987-90 blev det til tre menighedsrejser til Israel, Grækenland og Tyrkiet med pastor Martin Woller, og i foråret 1990 besluttede menighedsrådet at finde en venskabsmenighed i Østeuropa.

Valget faldt på Estland, og i efteråret 1990 var der etableret forbindelse med præst og menighed i landsbyen Vastse-liina i det sydøstlige hjørne af landet. Vi begyndte at skrive til hinanden, til jul udvekslede vi gave, og det blev aftalt, at Rødovre skulle komme til Vastseliina.

Fra menighedens rejser vidste vi, at god forberedelse styrker sammenholdet og øger udbyttet, så i foråret 1991 holdt vi studiekreds om Estland: tre aftener, og hver gang deltog mellem 22 og 30. Den 4. gang slog vi dørene op for en større kreds. Vi fik besøg af administrator fra den lutherske kirkes øverste organ, konsistorium, (han var gæst hos Folkekirkens Nødhjælp i 14 dage sammen med andre fra Østeuropa), og sammen med det mellemkirkelige udvalg indkaldte vi til en temadag om menighedsrejser og venskabsmenigheder. Vor gæst bragte en hilsen i kirken, hvorefter der blev lagt over 900 kr. i bøsserne til Estland! Ved mødet om eftermiddagen var der god debat og mange spørgsmål; godt nok var deltagerne udensogns fra ikke talrige, for varslene havde været meget kort, men de der kom, fik en god oplevelse.

Der dannede sig et rejsehold på otte, og i løbet af sommeren mødtes vi for at aftale program, gaver osv. Og så skulle forberedelserne og sammenholdet stå deres prøve.

Vi ankom til Tallinn den 20. august, midt under statskuppet. Vi vidste, at det havde fundet sted, men tog af sted alligevel. Derfor kom vi til at opleve den intense spænding i den belejrede hovedstad. Esterne viste stor disciplin for ikke at give den røde hær påskud for at gribe ind. Men da parlamentet vedtog at erklære landet uafhængigt af Sovjetunionen, ventede vi og mange andre et angreb. Der blev lavet vejspærringer af granitblokke og fyldte lastbiler, men så kom meddelelsen om, at kuppet var brudt sammen.

Jubelen var endeløs, og vi, der havde overværet, at det lille folk gevandt sin frihed, delte glæden med vore venner. Sympatien for os var næsten for stor! "I var helte, der kom, da de andre holdt sig borte!" Og da Danmark som den første stat anerkendte den nye republik, voksede sympatien endnu højere.

Vi besøgte vicebiskop Jaan Kiivit, der fortalte os om de opgaver, som kirken står overfor. Før den russiske besættelse i 1940 var den lutherske kirke folkekirke som i de nordiske lande. Under kommunismen blev den forfulgt blodigt og vedholdende, men den blev ikke udryddet. I dag er sympatien for kirken stor, fordi den ikke lod sig kompromittere. Derfor får den sine rettigheder og ejendomme tilbage og bliver opfordret til at påtage sig arbejde i fængsler, kaserne og hjem for gamle og handicappede.

Opgaverne er overvældende, og kræfterne er overanstrengte. Der er 150 sogne, men kun godt 100 præster, og mange

af dem er for gamle eller for unge. Præster og uddannede lægfolk er kirkens største behov i disse år, hvor det vælter ind med nye medlemmer. Fra 1987 til 1990 steg antallet af dåb fra 1800 om året til 18.000, konfirmationer steg fra 1200 til 12.000.

Vi kørte gennem landet i lejet minibus med vor vært, sognepræst Ove Sander. Han fortalte om de mange overgreb, der gør, at der nu skal renses ud i embederne samtidig med at man har brug for alle positive kræfter. Der er også et nationalt problem: 600.000 af en befolkning på 1,6 mill. er fremmede (hovedsagelig russere, som ikke har gidet lære sproget).

Vastseliina sogn har 1500 indbyggere, 700 medlemmer af menigheden, og den vokser. Ove Sander er kun 20 år, han studerer på tredje år og er i Tallinn et par dage hver uge. Han er en god og afholdt præst, men det er næsten for meget for ham - der skal da også være tid til konen og den lille søn!

Vi boede hos medlemmer af menigheden i 4-5 dage og kunne følge med i arbejdet med at rejse penge til at reparere kirken og orglet, istandsætte det tilbagegivne alderdomshjem, købe undervisningsmidler osv.

Vi kom rundt i landsdelen, traf både kulturrådmand og amtsborgmester, som begge forsikrede os, at de stillede store forventninger til kirken. De var ikke kristne, men deres børn skulle i hvert fald lære om kristendom.

Ved disse besøg sammen med "den heltemodige delegation fra Danmark" styrkede Ove Sander sin position, det var en ekstra gevinst ved besøget.

Søndag den 25. august var der gudstjeneste ved Ove Sander (jo, han har danske forfædre!) og vor pastor Kai-Ole Gustav. Den varede over to timer, med syndsbe kendelse før altergangen og mange salmer. Gammeldags i formerne, det kan ikke være anderledes, for under forfølgelserne var der kun kræfter til at holde fast i det kendte. Vi så mange tegn på gammel fromhed, f. eks. i en lille menighed af "brødre" inden i menigheden, og fik et uforglemmeligt indtryk af troens styrke under forfølgelser.

Samtidig tør vi tro, at vi opmuntrede og styrkede vore venner. Vastseliina er et lille sted, og som de fleste landdistrikter har det hidtil været lukket for udlændinge. Menigheden er fattig, og her kom vi med humør, gaver og hilsner og brød deres isolation.

Vi efterlod et gavebrev på 130 børnebibler (så mange børn er der i søndagsskolen!) og et løfte om at betale udgifterne til, at Ove Sander kan gøre sin uddannelse færdig.

Og nu venter vi på genbesøg. Vore estiske venner forbereder sig på rejsen, bl.a. ved at lære engelsk hos præsten! Vi vil gerne være lige så gode værtsfolk som de - men helst uden politisk drama!

**"Sig mig, hvem du omgås,
og jeg skal sige dig, hvem du er"**

**- erfaringer fra et venskab med en kirke i Siebenbürgen
(Rumænien).**

af sognepræst, dr. theol. Anders Nørgaard

En vidunderlig, sen eftermiddag i september 1990 kom en lille bus rullende ind på pladsen foran vores gamle landsbykirke i Gesten sogn nord for Vejen. Passagererne var en gruppe på en god halv snes unge fra den lille lutherske kirke i Siebenbürgen (i det nuværende Rumænien). For de flestes vedkommende var det første gang i deres liv, de var uden for Rumæniens grænser. Flaget ved kirken og præstegården var hejst, og det passede så fint, at bussen lige kom, som solen blev ringet ned. Vi stod der uden for bussen stille og lyttede til klokkerne. Det var ærlig talt en smule betagende. Jeg havde mindre end et år før været på besøg hos dem i Siebenbürgen, mens det kommunistiske styres jerngreb var allerstærkest. Da var der ingen, der i deres vildeste fantasi kunne være kommet på den tanke, at en flok unge mennesker kunne tage på besøg hos en menighed i Danmark. Et par måneder senere, omkring nytår 1989-90, var jeg igen i Rumænien. Det var midt under "revolutionen", hvor jeg ledsagede den første medicinsending fra Folkekirkens Nødhjælp. Da oplevede vi sammen de dramatiske borgerkrigsagtige dage. Dengang var der heller ingen, der tænkte på besøg i en fredelig dansk landsby. Men nu stod vi her sammen og lod kirkeklokkerne tale for os og til os. Det var kulminationen af et langt venskab, som igennem mange år stille og støt var vokset frem mellem vores lille ukendte menighed i Gesten og den (i vores sammenhæng)

ukendte lille lutherske kirke i Siebenbürgen i den centrale del af det nuværende Rumænien.

Den første begyndelse går så langt tilbage som 1971/72. Jeg havde som ung teologisk student fået den enestående chance at komme et år til det lille tysksprogede universitet i Hermannstadt (Sibiu), hvor jeg skulle "udveksles" med en student, som så næste år kunne komme til København. Arrangementet var formidlet via Det lutherske Verdensforbund i Genf, hvor den daværende danske europasekretær Paul Hansen i en lang årrække utrætteligt arbejdede på at hjælpe de små kirker i Østeuropa. Året i Hermannstadt blev af stor betydning for mig. Jeg var en forkælet 68-student og kom fra en temmelig forkælet dansk dagligdag, hvor kirke og lutherdom var nogle ret selvfølgelige og derfor også tit ligegyldige ting. Det var ikke noget man sådan gik og tænkte på. Dernede oplevede jeg livet i et "grænseområde", hvor kirken stod i front mod en atheistisk stat, og hvor lutherdommen stod i front mod den ortodokse "græsk-katolske" statskirke, der ofte med rette kunne beskyldes for at have indgået meget vidtgående og kompromitterende aftaler med den atheistiske stat. En kirke, der hævder at være aldeles upolitisk, kan være en endog meget politisk størrelse!

I den danske grænsekamp i Sydslesvig tales der undertiden om "front og bro". Begge dele er nødvendige for hinanden. I den lille lutherske kirke lærte jeg, at det samme gælder kirkens forhold til en atheistisk-materialistisk stat. Man kan ikke bygge bro uden også at gøre front.

Som student ved fakultetet i Hermannstadt kom jeg til at lære de andre studenter at kende på nærmeste hold.

Vi var få og boede sammen i store sovesale. Jeg delte ikke bare sovesal, men (i al ærbarhed) seng med en anden student. Der var ikke plads eller senge til alle. Der var ikke husrum, men der var uanede mængder af hjerterum. Og det kom aldrig til at mangle. Der var altså tætte personlige forbindelser. Dem, man har delt seng med og senere har oplevet revolution sammen med, kommer man tæt ind på livet af. De første mange år var forbindelsen "ensidig", - det var udelukkende mig, der kunne komme på besøg. Breve måtte man være meget forsigtig med og helst ikke gå videre end til intetsigende betragtninger og høflighedsformer. Ingen kunne vide sig sikker for brevcensuren, og efterhånden som Ceaucescu-styret udviklede sig, var det bedst slet ikke at skrive, og det vigtigste skulle i hvert fald skrives mellem linierne. Så var det godt med et tæt personligt kendskab!

Da jeg i 1977 blev præst i Gesten, fortalte jeg selvfølgelig om mine oplevelser, og man ville gerne høre. Det blev til foredrag, lysbilledaftener osv. Efter nogle års forløb lykkedes det at få et præstepar dernede fra på "feriebesøg" her i præstegården. Disse "feriebesøg" af østeuropæiske præster blev igennem en årrække arrangeret af Paul Hansen, der i sin tid også fik mit udvekslingsbesøg bragt i stand. Nu udnyttede han som emeritus i Danmark sit legendariske kendskab til kirkefolk i Østeuropa til at bringe sådanne "ferieophold" i stand. Med Københavns biskop som officielt "stempel" lykkedes det forbavsende ofte at få udrejsetilladelserne igennem. Efter at disse "feriebesøg" nu har ligget stille et par år, er det planlagt, at de nu igen bliver taget op i det nye mellemkirkelige råds regi.

Det er meget glædeligt, idet disse besøg har vist deres store eksistensberettigelse igennem årene og er blevet begyndelse på mange mellemkirkelige kontakter på "menighedsplan".

Her i Gesten var vi heldige at få "feriebesøg" fra Siebenbürgen et par gange. En af gæsterne var den student, der havde været på udvekslingsophold i København, og som stadig taler et udmærket dansk og i kraft af sin stilling og uddannelse har været Danmark en utrolig god "ambassadør" i Siebenbürgen. Takket være det danske kom han let og hurtigt i kontakt med sognet her.

Når vi har gæster fra andre kirker, har de altid medvirket ved gudstjenester og møder i konfirmandstuen. Spørgelysten har altid været stor, sommetider næsten **for** stor, gæsterne var altid bange for "hemmelige agenter" blandt tilhørerne, og svarene kunne blive undvigende, eller jeg påtog mig at forklare og udrede, og vi sørgede altid for, at der ikke kom referater i aviserne. Frygten for agenter var for øvrigt ikke grebet ud af luften. Jeg har selv konstateret, at jeg blev udspioneret af sekuritate-agenter før min udvekslingsrejse for slet ikke at tale om under opholdet dernede. Vores gæster fra Siebenbürgen har altid været på besøg hos private her i sognet, set gårde, været med hos købmanden, været på besøg på vores plejehjem, på biblioteket osv. De har lært meget, og vi andre har lært meget, også meget om os selv og vores samfund. Vi har fået øjnene op for ting, som man først ser klart gennem fremmede øjne. Det er altid spændende at få lov til at kigge ind ad egne vinduer!

Der er et gammelt ordsprog, der siger: "Sig mig, hvem du omgås, og jeg skal sige dig, hvem du er". Man kan vist godt sige det en smule anderledes: At det er ved at mødes med og omgås andre, at man rigtig bliver klar over, hvem man i grunden selv er. Det gælder sandelig også en kirke, ikke mindst den danske folkekirke, der som kirke lever så beskyttet og isoleret og omgivet af så megen selvfølgelighed

og institutionel inerti, at det meget let kan gå hen og blive en fed omgang ligegyldighed.

Ved at høre om en anden kirke, og først og fremmest ved at møde mennesker fra denne anden menighed, har vi lært os selv bedre at kende. Kulminationen var, som sagt, da ungdomsgruppen besøgte os i september 1990. Der blev holdt møder, spillet fodbold, lavet ture og arrangeret besøg; og der blev også tid til afslapning og indkøbsture. Ufor-glemmelig for os alle var gudstjenesten sammen i den stop-fyldte kirke her i Gesten, hvor den dansktalende docent, der var med som gruppens leder, holdt en prædiken på sit charmerende "Prins Henrik-dansk". Han sluttede med at takke menigheden og menighedsrod (som han hårdnakket kalder det!): "Hvor måtte I være evigt taknemmelige her i Gesten således at kunne samles til gudstjeneste hver søn-dag". Det gjorde indtryk på os alle, og det er bestemt mit indtryk, at mødet med repræsentanterne fra vores venskabsmenighed har gjort os mere taknemmelige og mere bevidste.

Rent konkret har det betydet en stor interesse og offervilje, når der skulle hjælpes. Der blev indsamlet store, nogle gange meget store, kollekter til kirken i Siebenbürgen. Vi har under menighedsplejen her i sognet oprettet en særlig "Rumæniens-Fond", hvor vi løbende samler ind, og herfra formidler vi direkte hjælp, når behov og lejlighed byder sig. På den måde er det mellemkirkelige hjælpearbejde blevet noget konkret.

Og vi er glade for alle de breve, som kommer fra vores venner, ikke bare til præsten, men til mange folk her i sognet. Hjælpen til vores venskabsmenighed har ikke betydet

en nedgang for offerviljen til mellemkirkeligt arbejde i almindelighed, tværtimod.

Nu ved vi fra venskabsmenigheden, hvor meget et mellemkirkeligt hjælpearbejde betyder. Vi håber meget, at vi kan vedligeholde og gerne udbygge vores venskabsforbindelser til gensidig hjælp og glæde. Vore venner har ikke været eksotiske prælater, men jævne og almindelige lutherske menighedsmedlemmer, som vi straks kom i god kontakt med. Det kan ikke nægtes, at det har været en stor fordel, at deres modersmål var tysk. På den måde har det været let at kommunikere med dem. Under alle omstændigheder må man have mod på at tale tysk, idet det almindeligt brugte fremmedsprog i hele Østeuropa netop er tysk.

Vi er nu i en fase, hvor vores kontakt går direkte og altså stort set uden om det officielle mellemkirkelige "apparat". Men det er vigtigt at slå fast, at uden et "mellemkirkeligt apparat" ville sådanne forbindelser slet ikke blive sluttet. Mit eget udvekslingsophold blev i sin tid formidlet af Det lutherske Verdensforbund. Uden dets formidling var det aldrig blevet til noget. Man kan jo ikke bare dumpe ned fra himlen i en fremmed menighed. Sådan er Det mellemkirkelige Råds hjælp og formidling normalt også helt nødvendig, når kontakten mellem menigheder skal etableres. Jeg selv synes, at en meget god måde at søge at komme i gang på er at etablere et mere uformelt "feriebesøg". Hvis sympatien så er gensidig, kan det udvides og udvikles på "græsrodsplan". Men uden det ofte udskældte "mellemkirkelige apparat" og dets sekretariatsbistand kan tingene ikke komme i gang.

Interessen er stor, også her i Ribe Stift. Jeg ved det fra de mange gange, hvor der har været sendt bud efter mig, for

at jeg kunne fortælle om vores venskabsmenighed. Den "manglende interesse eller anti-interesse", der blev skrevet om i en artikel i årbogen sidste år, tror jeg mest af alt er udslag af en ejendommelig "ønsketænkning" hos visse medlemmer af det stedlige Stiftsudvalg. I samme retning peger det jo også, at de frivillige indbetalinger til det mellemkirkelige arbejde her i stiftet blev mere end 3 gange større, end Stiftsudvalget havde budgetteret med.

I Det nye Testamente slutter nogle af de teologiske sværægter-breve af Paulus med en lang række hilsener og praktiske beskeder. Jeg har altid glædet mig over disse slutningskapitler. Som student glædede jeg mig, fordi disse kapitler kunne man jo da springe over. De var ikke eksamensstof. Livet har, tror jeg, gjort mig lidt klogere end den teologiske embedseksamen formåede, (det var heller ikke godt andet!); Jeg glæder mig stadig meget over disse kapitler. Nu ikke over at springe dem over, men over netop at stoppe op ved dem. For disse hilsener fra nær og fjern og beretninger og små praktiske beskeder er vidnesbyrd om noget utrolig vigtigt og uundværligt for en kristen menighed: at mødes med andre, at lære af andre, at hjælpe andre og at leve sammen med andre, - også dem der er langt væk, - det hører simpelt hen med som en nødvendig og "urkristelig" bestanddel af menighedslivet. Her i Gesten er vi taknemmelige og glade, når vi efter prædikenen kan læse et brev med hilsener og beretninger fra vores venskabsmenighed. Det er med til at gøre kristendommen levende og nærværende for os.

Venskabs sogn i Afrika

af sognepræst Knud Ochsner

Personlig baggrund.

Der er i de senere år blevet oprettet venskabsforbindelser mellem skoler i Danmark og den 3. Verden og endog mellem en by herhjemme (Nykøbing Mors) og en by i Tanzania (Bukoba). Hvis man undersøger, hvad der var anledning til, at en sådan venskabsforbindelse opstod, viser det sig, at det går tilbage til personlige kontakter, hvor f. eks. en ulandsfrivillig er vendt hjem med en afrikansk kone.

Når jeg skal redegøre for venskabsforbindelsen mellem Hasle og Kyaitoke sogn i Tanzania, er jeg også nødt til kort at fortælle om den personlige baggrund:

Jeg var missionær i Tanzania 1958-67, ansat af DMS. Fra 1968-1973 virkede jeg som studieleder for Dansk Missionsråd.

I 1974 blev jeg sognepræst i Hasle sogn og kom med i det missionsudvalg, som menighedsrådet havde oprettet. Vi arbejdede med nogle mindre projekter, men drøftede også venskabssogetanken og foreslog menighedsrådet, at vi knyttede forbindelse med et afrikansk sogn i mit gamle arbejdsområde. Menighedsrådet gik ind for ideen efter at have behandlet den på et par møder, og vi kontaktede derpå DMS, der sendte vores anmodning videre til den lutherske kirke i Nordvest-Tanzania. De svarede ved via DMS at sende Hasle sogn navnene på 3 menigheder, som vi kunne vælge imellem. På menighedsrådsmødet den 1. september 1975 blev det vedtaget at oprette forbindelse med Kyaitoke sogn (eller rettere: Pastorat, da der er 7 menigheder).

Hasle-Kyaitoke.

Hasle menighedsråd har nedsat et "Kyaitoke-udvalg", der arbejder med at sprede information om venskabssognet, den kirke, som det tilhører, og det land, det ligger i. Der er altid en lille udstilling i Hasle kirkes våbenhus, og udvalget har også arrangeret større udstillinger i sognegård og i en lokal bank. Udvalget arrangerer møder med missionærer eller afrikanske gæster; det søger at fremme korrespondancen mellem f. eks. unge i de to sogne, og det hjælper med at sende pakker med tøj m.m. til det lille hospital (Izimbya dispensary), der ligger i sognet, til kirkens kvindegrupper (uniformer fra Hasle skolekor), og duplikator og skrivemaskine til kirkekontoret og skolerne i sognet.

I Hasle hører man også nyt fra venskabssognet gennem en rubrik i kirkebladet, hvor jeg 1975-91 har skrevet 46 småartikler, der også har oplyst bredere om forholdene i Tanzania.

Kirkegængerne hører hver søndag Kyaitoke nævnt i kirkebønnen og har mulighed for at give i kirkebøssen. Normalt går pengene ikke til venskabssognet, men - via DMS - til hele Bukoba stift, men vi har en gang imellem fået DMS' tilladelse til at samle ind til et projekt i venskabssognet, f. eks. til syge børn på Izimbya hospital.

Hvis forbindelsen mellem venskabssognene skal vokse sig stærk, er det nødvendigt med gensidige besøg, og det er jo vanskeligt, når sognene ligger i hver sin verdensdel. Derfor kontaktede vi DMS og bad om, at de ville hjælpe os med at arrangere en studietur til Tanzania.

Det accepterede DMS og sendte programmer ud til en studietur i 1990 for 20 deltagere, hvoraf op til halvdelen kunne være fra Hasle. En DMS-sekretær og jeg stod som rejseledere.

Vi forberedte interesserede i Hasle gennem studiekredse, men på grund af sygdom o.l. måtte vi nøjes med, at 6 tog med fra Hasle. Rejsen foregik 28/7 - 18/8 1990, og et af turens højdepunkter blev et weekend-ophold i Kyaitoke, hvor deltagerne boede privat i afrikanske hjem og blev hjerteligt modtaget. Ved festgudstjenesten den 5. august medvirkede jeg sammen med den afrikanske præst ved et alter, der har samme dug som kirken i Hasle (en gave fra Hasle ved kirkens indvielse i 1981). Ved festen efter gudstjenesten fik vi gaver med hjem til Hasle, bl.a. er stort stykke barktøj med inskriptionen "Long live Hasle-Kyaitoke friendship". Det hænger nu i Hasle sognegård.

Deltagerne fra Hasle mødtes med Kyaitoke "venskabskomité" og vi forespurgte, om man syntes, det var en god idé, hvis Hasle inviterede to fra Kyaitoke til at besøge Danmark 1991. Det sagde man ja til, og efter at vi var kommet hjem og havde forelagt ideen for Hasle menighedsråd, blev der sendt en formel invitation, hvorpå menighedsrådet i Kyaitoke valgte sognets præst, Geoffrey Rwegayula, og en skoleinspektør, Josiah Karwihula, til at rejse til Danmark.

Vore gæster var i Danmark i 2½ måned (28/6 - 10/9), hvor de blev inviteret af forskellige fra menigheden, så de fik indtryk fra flere hjem i sognet, ligesom de besøgte skoler m.m., var på udflugt med sognets pensionister og på studietur med menighedsrådet. Desuden deltog de i lejre, møder og gudstjenester rundt omkring i landet.

Der var ingen tvivl om, at vort besøg i Kyaitoke og genvisiteten i 1991 har gjort meget til at vække bredere interesse for venskabsogneprojektet og styrke venskabsbåndene mellem Hasle og Kyaitoke.

Erfaringer.

"Lige for lige, når venskab skal holdes" - sådan hedder det jo, og det gælder også, at man må holde sig det for øje, når man engagerer sig i et venskabsogneprojekt. Men det er nemmere sagt end gjort, fordi det først og fremmest er forskellene, der springer i øjnene.

Men i Guds øjne er vi i hvert fald lige-værdige, og det bliver understreget i gudstjenesten. Også ved, at man i venskabssoğnene beder for hinanden. Et afrikansk sogn er i alle tilfælde ikke ringere udrustet i åndelig henseende, og det er vigtigt, at den danske menighed ser det i øjnene, vover at se sin "fattigdom" og berette til venskabssoğnet om det, så de kan vide, hvor vi trænger til deres forbøn og medleven.

Når det gælder økonomi, er der derimod ingen lighed. I det afrikanske sogn tjener en præst eller lærer kun, hvad der svarer til et par hundrede kroner om måneden, så det vil gælde, at den mest velhavende familie i venskabssoğnet er fattigere end den fattigste herhjemme.

Derfor er det vigtigt, at det danske sogn respekterer de økonomiske spilleregler, som missionsselskabet har opstillet ud fra dyrekøbte erfaringer i andre lande, hvor venskabssoğnetanken er langt mere udbredt, men hvor man også har erfaringer for, at et projekt kan gøre mere skade end gavn, hvor et "gavmildt" sogn har ødelagt den økonomiske

balance i en afrikansk kirke. Det er derfor vigtigt, at man intet foretager sig, som ikke kan billiges af Det Danske Missionsselskab og ledelsen af det afrikanske stift. Økonomien skaber også problemer for korrespondancen. Ikke for os - for selv om vi klager over de stigende portotakster, ruinerer de ikke en skoleelev. Men i Afrika kan portoen på et brev være nok til at lamme korrespondancen. Derfor forærede vi også Kyaitoke frimærker, da vi overrakte gaver ved besøget i august 1990. Venskabskomitéen vil så sørge for porto til brevene.

Sproget kan også være en hindring. Således har jeg måtte korrespondere med nogle af Kyaitokes præster på kiswahili, men begge parter har nu vedtaget, at den mere officielle korrespondance i hvert fald skal foregå på engelsk, hvad der også bliver til gavn for eftertiden, hvis nogen engang vil forske i venskabssognetankens historie.

Et andet problem er den forskellige "brevkultur". Afrikaerne er ikke vant til at udtrykke sig skriftligt, og når det sker, vil det ofte være i meget blomstrende vendinger, som forekommer os fremmedartede. Til gengæld vil vi ofte savne mere konkrete oplysninger. På deres side er afrikanerne sikkert skuffede over vore mere hverdagsagtige breve.

Skal der en korrespondance i gang - f.eks. mellem en dansk og en afrikansk skole - er det derfor vigtigt at orientere eleverne om de problemer, der vil vise sig, såvel som at alliere sig med lærere, der kan hjælpe med sproget.

Man skal også være indstillet på, at postgangen er ret dårlig, hvilket betyder, at brevene bliver væk. Derfor skal man

ikke blive ved at vente på svar, men hellere sende et nyt brev.

Hvis man ønsker, at forbindelsen til venskabs sognet skal vare ved, må man bygge en struktur op, der sikrer dette. Der må være et udvalg, der tager det store slæb, men det må bakkes op af menighedsrådet. Man må undgå, at for meget kommer til at hænge på enkeltpersoner, f.eks. på præsterne eller missionærerne. I den afrikanske kirke vælges præsten ikke af menighedsrådet, men placeres i sognet af synodalrådet eller biskoppen, og det kan medføre hyppige præsteskit. Der har således været 4 præster i Kyaitoke siden 1975, og den store del af kontakten gik til den missionær, der virkede som sygeplejerske på Izimbya hospital. Men da den sidste missionær rejste, så venskabs sognet behovet for, at andre måtte holde kontakten, og først da oprettede man "venskabsskoleen".

Vurdering.

Det er meget svært at vurdere, hvad kontakten med Kyaitoke betyder for Hasle. Jeg er for tæt på, men drister mig alligevel til at hævde, at det er anstrengelserne værd.

I en tid, hvor mange afrikanske lande for alvor er på vej ned i en økonomisk afgrund, og hvor forståelse og sympati for andre end danskere ikke har for gode kår herhjemme, er det vigtigt, at der opstår nogle helt personlige kontakter mellem mennesker i hver deres verdensdel. Hvor der opstår et personligt venskab mellem en dansker og en tanzanianer, åbner der sig nye verdener for begge parter.

I menigheden gør venskabsbåndene mellem de to sogne det helt konkret og reelt, at vi i al vor forskellighed alligevel er eet i Kristus.

Det ville derfor være ønskeligt, om flere sogne herhjemme fik lyst og mod til at give sig i kast med et venskabssogneprojekt. Så ville der også være flere, der fik nogle erfaringer, som de kunne dele med andre, f. eks. gennem de mellemkirkelige stiftsudvalg og Det mellemkirkelige Råd.

Venskab over grænser

af Per Tornvig og Jacob Thorning
projektledere for FDF/FPFs missionsprojekt
VAMOS BRASIL

Sådan har udfordringen lydt i FDF/FPF, når det har drejet sig om missionsprojekter. Mission har helt tilbage fra starten været en vigtig del af FDF/FPFs arbejde med forskellige projekter rundt omkring i verden. Projekter, som alle har haft det til fælles at knytte venskaber over grænser og at fortælle, at mission både er at bringe det glade budskab videre og også at hjælpe, hvor der er nød.

FDF/FPFs nuværende projekt har overskriften **VAMOS BRASIL**, og som navnet antyder, går turen denne gang til Brasilien. Dette kæmpe land på det sydamerikanske kontinent, som mest kendes som det lidt eksotiske land med de flotte sambaoptog, de elegante fodboldspillere, enorme regnskove, indianere og de hvide badestrande. Men der findes også et andet Brasilien end det, vi kender fra fjernsynet og rejseselskabernes brochurer.

Med missionsprojektet **VAMOS BRASIL** går vi om bag facaden sammen med kirkerne i Brasilien. Et Brasilien med millioner af fattige, enorme slumkvarterer uden for storbyerne, børn der bor og lever på gaden, småbønder på landet, som kæmper om jord til at leve af, mennesker der lever af andres affald. Midt i det hele kæmper kirken for retfærdigheden ved at gøre de fattige bevidste om deres uretfærdige situation. Kirken giver de undertrykte mod til selv at kæmpe for et bedre liv gennem troen på Jesus Kristus. Kirken giver de fattige en tro på livet.

Hvorfor Brasilien?

FDF/FPF har tidligere haft projekter bl.a. i Afrika og Indien - altså de traditionelle "missionsområder". Med valget Brasilien åbnede der sig nye muligheder som afgjorde, at dette skulle være projekt 1991-1993.

Brasilien er blevet valgt til missionsprojekt, fordi det giver mulighed for at åbne mod en hel ny verdensdel. Sammen med Folkekirkens Nødhjælp har FDF/FPF fundet nogle projekter i Brasilien, der udgør missionsprojektet VAMOS BRASIL. Projekter som omfatter by, land og befrielsesteologi. Og samtidig et møde med både den lutherske og den katolske kirke i det sammensatte land, som Brasilien er.

Sidste år tog tre FDF/FPFere, forfatteren Knud Erik Petersen, en fotograf samt repræsentanter fra Folkekirkens Nødhjælp til Brasilien for at lave forarbejdet til FDF/FPFs missionsprojekt 1991-1993 VAMOS BRASIL.

Det blev til en måneds intense oplevelser. Kontrasten mellem rig og fattig er enorm i Brasilien. 15 minutter fra Porto Alegres smarte city ligger favelaerne - slumkvartererne - spredt som åbne sår. Men der er lyspunkter midt i al elendigheden. Både den lutherske kirke og den katolske basiskirke arbejder nemlig intenst med at gøre noget for at forbedre levevilkårene for de millioner af fattige, der er i det kæmpestore land.

Landet.

Den lutherske kirke har i stor udstrækning sin baggrund i den store tyske indvandring til Sydbrasilien i forrige århundrede. Kirken tæller kun 800.000 medlemmer og arbejder fortrinsvis på landet.

I begyndelsen af firserne slog de lokale præster alarm. Håbløsheden blandt småbønderne var foruroligende. Flere og flere opgav at dyrke jorden og rejste i stedet fra hus og hjem til storbyen i håb om et bedre liv. Det fik de færreste. Flytningen fra land til by finder også sted i dag, og langt de fleste opgivende småbønder ender i favelaerne.

Den lutherske kirke i Sydbrasilien oprettede en organisation til støtte for småbønder i starten af firserne - CAPA. Og CAPA er FDF/FPFs ene samarbejdspartner i Brasilien. Fra et lille kontor i São Lourenco arbejder tre konsulenter med at danne andelsbevægelser blandt småbønderne. Det bedste resultat er indtil videre i Faixinal, hvor 35 familier nu har sluttet sig sammen i en bondeforening, hvor de låner maskiner af hinanden. De har også lavet en købmandsforretning i bedste Brugsen-stil.

Bag det hele står kirken, og det er ofte hos den lokale præst, det hele starter. Den lutherske kirke indså, at uden handling ville al snak om retfærdighed og skaberværkets bevarelse være tom snak. Kirken hjælper nu flere og flere småbønder med uddannelse i bedre og økologisk forsvarlige dyrkningsmetoder, bedre såsæd, bedre afsætning, sundhed og hygiejne. FDF/FPF hjælper til med penge gennem CAPA i de to år, projektet i Brasilien varer.

Liv på trods.

Det er så som så med sundheden og hygiejnen i Porto Alegres slum. Livet på bunden af samfundet er uforståeligt for en naiv dansker, der stadig tror, at velstand i et samfund kommer alle til gode mere eller mindre. Det er ikke tilfældet i Brasilien, hvor skønnet tre procent af befolkningen ejer over halvdelen af landets værdier.

I slummen leves livet på trods. Den katolske basiskirke prøver ihærdigt at inddrage de fattige selv i løsningen af deres store problemer. Men det er lettere sagt end gjort.

Lever man på lossepladsen som affaldsindsamler, er det ikke ligefrem samarbejde, der ligger lige for. Her er det alles kamp mod alle om materialerne, og hjemme i slummen er der nok at se til med at få mad på bordet og holde orden på børnene, så de ikke ender på gaden. Kirken i Brasilien anslår, at der lever langt over en million børn på gaderne. FDF/FPF hjælper til med at sortere affald i Porto Alegre. Men ikke på lossepladsen. Maritzermunken Antonio Checín og hans søster Matilde Checín har nemlig startet et stort projekt med at bygge galpaoer - sorteringshaller. De bygger ikke hallerne til de fattige, men sammen **med** dem, der ellers går på gaderne eller lossepladsen. Gennem gudstjenesterne i basismenighederne får de snakket liv og død, himmel og helvede grundigt igennem. Samtidig får præster, nonner og munke affaldsindsamlerne med på ideen om en sorteringsshal.

Affaldssorteringerne begynder at få deres værdighed som mennesker tilbage gennem kirken og samarbejdet om affaldet. Som sidegevinst får sorteringerne mere for affaldet, når de sælger sammen fra galpaoen. Her kan de nemlig sælge direkte til genbrugsfabrikkerne og undgår derved mellemmanden, der ellers scorer det meste af fortjenesten.

Den ene halvdel af pengene fra FDF/FPF går til småbønderne på landet gennem CAPA. Den anden går til den katolske basiskirkes arbejde med at bygge flere galpaoer og til andet arbejde i Porto Alegre.

Men missionsprojektet og samarbejdet med kirkerne i Brasilien er ikke kun indsamling. Det er også en masse oplys-

ning til børn, unge og voksne i FDF/FPF. Siden projektets start er der udkommet en masse materiale til brug i det daglige FDF/FPF-arbejde rundt omkring i landet. En række udgivelser med 3 højdepunkter. Et aktivitetshæfte for ledere, et særnummer af FDF/FPFs børneblad GLIMT til alle 36.000 FDF/FPFere med historier, baggrundsstof, plakat osv. Og i november 1991 udkom så den 4. børnebog, som FDF/FPF udgiver i forbindelse med missionsprojekter. Denne gang er forfatteren Knud Erik Petersen, som har skrevet bogen "Er der håb, Cassio?", som er blevet til under rejsen til Brasilien i januar 1991.

Tilsammen vil dette materiale sammen med det, som vil udkomme så længe projektet kører, give børn, unge og voksne et billede af de vilkår, som andre mennesker har langt fra Danmark. Et forsøg på at skabe en form for venskab og forståelse over grænser.

Silkeborg Højskole.

Ud over det udgivne materiale er der også nogle personlige kontakter i projektet. I februar 1992 vendte 12 FDF/FPF-ledere fra Silkeborg Højskole hjem efter knap fire måneders ophold i Brasilien. Fire og fire boede de en måned blandt affaldssortere, småbønder og slumboere for at hjælpe til med projekterne. Det er anden gang, FDF/FPF har kombineret et missionsprojekt med et kursusforløb på Silkeborg Højskole. Første gang var med Abuja-projektet i Nigeria. Formen giver både højskoleeleverne og ikke mindst brasilianerne et vældigt skub fremad.

Hænderne i skidtet.

For eleverne er det klart, at vigtigheden af kirkernes sociale engagement bliver endnu mere tydelig, når man selv har

prøvet at stå med hænderne i skidt i en hel måned, stået bag et okse-spand med en plov og lavet børnearbejde for slumbørn. For brasilianerne er det et stort løft at opleve, at mennesker fra den anden siden af kloden finder deres måde at arbejde på - og være kirke på - så interessant, at de vil give en hånd med. Og kirkens måde at arbejde på er interessant. Både den lutherske kirke og den katolske er engagerede i virkeligheden omkring dem. Det er nemt at forholde sig til beretningerne fra Bibelen, fordi de i gudstjenesten hele tiden bliver sat i forbindelse med nutiden og menighedens egen virkelighed. "For hvad nytter det at prædike om Guds nåde og retfærdighed i kirken, hvis folk udenfor er lige ved at gå til i armod", som munken João Carlos Romanini spurgte os efter en gudstjeneste i en slumkirke lørdag aften.

Genbesøg fra Brasilien.

Når FDF/FPFs missionsprojekt slutter på Piltelandsstævnet i sommeren 1993 bliver det med genbesøg fra Brasilien, som sædvanligt ved missionsprojekterne. Men inden da er der gået 2 år med VAMOS BRASIL.

En stor del af missionsprojektet er oplysning. Gennem en lang række foredrag i landets 465 FDF/FPF-kredse, uddannelse af ledere, udgivelser af idé-hæfter, inspirationsmaterialer og materialer og bøger for børn kommer budskabet meget bredt ud. Kristendommens bud om næstekærlighed bliver synliggjort i en så stor grad, at vi forhåbentlig begynder at spørge os selv: Er det nok bare at give almisser.

Eller bør kirken tage fat om nælden og være med til at ændre de ting, der alt for mange steder fastholder mennesker i en helt umenneskelig og nedværdigende fattigdom?

Besøg fra Madagaskar

I sommeren 1991 havde Det Danske Missionsselskab besøg af Anjomaro-koret fra Madagaskar i 2 måneder. Koret bestod af 8 unge, som deltog på en række lejre og gav koncerter i en del kirker.

2 af kormedlemmerne har skrevet hver en lille rapport, som vi synes er så interessante, at vi bringer dem her. Rapporterne er skrevet på gassisk, og de er oversat af forstander, pastor Lars Mandrup, Diakonhøjskolen i Århus.

Auguste Rambeloson skriver:

Mange er de interessante erfaringer, som vi har fået ved at besøge mange kirker over hele Danmark. Her vil jeg nævne punktligheden med tidspunkter, besøgene i menighederne, gudstjenesterne, som er hurtigt overstået, de sammenkomster, som kristne har efter gudstjenesten, hvor de snakker sammen og drikker kaffe og te, og som er med til at skabe mere fællesskab og indbyrdes kærlighed blandt de kristne.

Kirkerne i Danmark er store og veludsmykkede, og de har tilstrækkeligt med udstyr. Ligeledes har kirken mange præster og medarbejdere. De kristne er meget venlige og imødekommende, selv om de er gamle og højt til års, og de holder trofast fast ved at følge Herren Jesus, og vi har set, at de udfolder mange bestræbelser med at forkynde og udbrede Evangeliet.

Derimod er de unge meget fåtallige i kirken, og det ser ud, som om de ikke er særlig interesseret i at tale om åndelige ting. Men vi har også set, at de unge holder af og er dygti-

ge til at udføre musik, og at de kan lide at tage på udflugter og camping eller tage til stranden.

På Madagaskar er mere end 65% unge under 30 år. Dette er måske grunden til, at madagasserne ikke respekterer tidspunkter så vældig meget, og at der er mere uro under gudstjenesten. Gudstjenesten varer længe, 2 timer og 3 kvarter, fordi der er så mange mennesker, og bekendtgørelserne i kirken foretages mundtligt og ikke på en opslagstavle som i Danmark.

Det madagassiske folk har økonomiske problemer, og denne krise influerer også på kirkens liv, derfor må mange præster og medarbejdere i kirken i øvrigt foretage sig andre ting for at tjene til udkommet, f.eks. at opdrætte høns, grise eller dyrke jorden.

Til slut vil jeg nævne, at vi har foretaget mange besøg hos venner, på gårde med husdyr, på museer, på gårde, hvor man dyrker jorden, hvorved vi har fået kendskab til mange ting, som muligvis kan overføres til Madagaskar. Det er endvidere et stort ønske for mig, at der må være udveksling af unge, for at vi her på Madagaskar bedre kan lære det danske folk at kende.

Jeg vil udtale min tak til alle de mange forskellige ansvarlige, hvad enten det er dem i DMS eller dem, som er i de offentlige myndigheder.

T. Ranaivomanampihery skriver:

Først vil jeg overbringe min tak og anerkendelse til DMS, fordi de har inviteret os og sørget for os. Der er i alle måder blevet sørget vældig godt for os under den tid, vi har været i Danmark.

Derefter så får I nu undskylde mig, at jeg vil foretage en enkel sammenligning mellem de ting, som vi har set, mens vi har været her, og situationen på Madagaskar.

I Danmark er der kun én trosretning, den lutherske. Det er en statskirke, og staten og kirken er tæt knyttet til hinanden og arbejder tæt sammen, hvad enten det drejer sig om forkyndelse af Evangeliet eller bygning og vedligeholdelse af kirkebygningerne. Derfor er kirken i Danmark veludstyret og har, hvad den skal bruge. Kirken i Danmark er rig på udstyr, men troen derimod ser ikke ud til at være så megen tro. Det er især børnene og de unge, som man ikke ser komme til kirke, det er derimod de ældre, der kommer til kirke om søndagen.

På Madagaskar derimod er der mange trosretninger, lutherske, F.J.K.M. (Jesu Kristi Kirke på Madagaskar), katolikker, anglikanere, og alle kirker er fattige hvad angår udstyr. Der er mange kirker, der ikke har orgler, hvor der ikke er nok kirkebænke, og man må sidde på jorden. Men de er derimod rige her hos os på tro, de kommer ivrigt til gudstjeneste, og det er fortrinsvis børnene og de unge, der fylder kirken om søndagen. Årsagen hertil kan være den, at vanen og traditionen ikke har ændret sig, og den måde som børnene bliver opdraget på. Lær at gå den vej, som du skal gå, mens du er barn, for når du bliver stor, så kommer du ikke bort herfra længere, siger den hellige skrift.

I Danmark er det sådan, at børnene bliver døbt som små, og så snart barnet er døbt, så er det et kristent menneske. Udviklingen og fremskridtet derimod er mangfoldigt på mange områder, så når det gode går frem, så kommer også det onde, og underholdningsmulighederne er mangfoldige, så at de fleste gør det, der behager dem, fordi de tænker, at de jo allerede er kristne, fordi de er døbt, og det bevirker, at de ikke længere kommer til gudstjeneste.

Det er også tilfældet hos spejderne, som er en organisation, som børnene og de unge virkelig går op i, og det gælder i og for sig også de voksne. De har masser af udstyr, men ikke nok af Jesus, idet de fleste ikke kommer ret meget til gudstjeneste. Hos os på Madagaskar, der har spejderne også opgaver ved gudstjenesten om søndagen i kirken.

Jeg tror og håber, at der udfoldes mange bestræbelser for at arbejde med det både af staten og af kirken, og vi har også haft anledninger til at se alle de initiativer under vores ophold. Dette er kun mine indtryk, og det kan godt være, at der både er noget rigtigt og forkert i det, jeg har skrevet, så derfor beder jeg om undskyldning for det, der måtte være forkert, og slutter med at sige farvel og alt godt i Herrens navn. Mange tak.

Studiekreds på Lolland-Falster

af gårdejer Henning Rasmussen

I Lolland-Falsters stiftsudvalgs formålsparagraf står bl.a., at udvalget skal forberede og tilrettelægge mellemkirkeligt arbejde i stiftet. I sommeren 1991 gjorde udvalget dette punkt til sin kommende hovedopgave.

På Lolland-Falster er den romersk-katolske kirke med sine 3 menigheder, 3 skoler, 3 kirker og 3 præster (Nakskov, Maribo, Nykøbing F.) en faktor i vor kirkelige hverdag, men det giver heldigvis ingen problemer i vort daglige, folkelige fællesskab. Det er også en realitet, at vi lægfolk kun kender meget lidt til de forskellige kristne kirkers teologiske fortolkninger af f.eks. bekendelsesskrifterne. Selv vore katolske naboer ved vi egentligt meget lidt om i kirkelig henseende.

Temaet for studiekredsen: Kirkesyn.

Udvalget mente derfor, at en studiekreds på lægmandsniveau kunne give grundlag for samtaler, der kunne gøre lægfolket bevidst om den evangelisk-lutherske kirke, give grundlag for saglige spørgsmål vedr. det romersk-katolske kirkesyn, samt give en forståelse af folkekirkens medlemskab af bl.a. Kirkernes Verdensråd.

Udvalget indbød i vinteren 1992 gennem annoncer i dagspressen til en studiekreds over 4 aftener med temaet: Kirkesyn. Det blev angivet i annoncen, at studiekredsen især henvendte sig til lægfolk og havde følgende indledere og emne:

Domprovst Holger Jepsen: Vort kirkesyn.

Biskop Thorkild Græsholt: Folkekirkens sakramenter.

Pater Irenæus Capellen: Det katolske kirkesyn.

Sekretariatschef Ane Hjerrild: Kirkesyn og Kirkernes Verdensråd.

Der har været ca. 50 deltagere i studiekredsarbejdet. Den store interesse var overraskende og meget inspirerende for alle parter.

Programmet for hvert møde.

Indlederen havde ca. 25 min. til at uddybe og kommentere sit skriftlige oplæg til aftenens emne. Dette materiale var til første møde tilsendt deltagerne, efterhånden som de tilmeldte sig, og for de følgende aftener blev det uddelt ved mødets afslutning. Derefter blev der udpeget 3 grupper, alle med en lægmand som ordstyrer. Indlederen var ikke til stede i lokalerne. Rundbordssamtalerne varede ca. 60 min., og der var intet krav om beretning eller udformning af spørgsmål fra grupperne. Derefter samledes man igen, og efter en meget kort kaffepause fik indlederen stillet spørgsmål dels fra ordstyrerne og dels fra deltagerne i de næste ca. 60. min. Besvarelserne blev givet i en meget personlig samtaleform. Programmet sluttede efter 3 timers intensivt arbejde.

Den sidste aften udleveredes et anonymt spørgeskema med frankeret svarkuvert, da udvalget ønskede at få deltagernes saglige bedømmelse af studiekredsens indhold og forløb.

En kortfattet vurdering.

Indlederne beklagede den begrænsning, de måtte gøre i deres emne på grund af den korte tid, programmet gav dem. Lægmands-andelen udgjorde 85% af deltagerne. Besvarelserne gav i overraskende høj grad udtryk for stor glæde

over den nye viden og forståelse, som studiekredsens indlæg og samtaler havde givet dem. Udvalget mener at have konstateret et stort behov og ønske hos "folket på kirkebænken" for at høre om og tale sammen om alle elementære kirkelige spørgsmål.

Kirkens enhed og Kirkernes Verdensråd.

**af generalsekretær Jørgen Thomsen og
kandidatstipendiat Peter Lodberg**

Maler man med den meget brede historiske pensel, så var perioden fra Jesu død og frem til det første årtusindeskifte præget af en vis form for enhed i kirken. Med skismaet i 1054 mellem den ortodokse Østkirke og den katolske Vestkirke blev kirkens enhed for alvor splittet. Den kristne kirke fik to centre: Konstantinopel og Rom. Nutidens konflikt mellem ortodokse serbere og kroatiske katolikker er kun ét af mange eksempler på den indbyggede konflikt mellem de to kirkesamfund. Men også Vestkirken fik problemer med at holde sammen. I 1500-tallet blev den katolske kirke splittet op i bl.a. en anglikansk statskirke tillige med reformerte og lutherske kirkesamfund. Den romersk-katolske Kirke forblev dog det største kirkesamfund - ikke mindst p.g.a. de kombinerede missions- og handelsrejser, som blev indledt med indianernes opdagelse af Columbus i 1492.

Den danske folkekirke er et barn af de to store kirkesplittelser i den kristne kirke. Med Danske Lov fra 1683 blev tre oldkirkelige bekendelser tillige med Luthers lille katekismus og Den augsburgske Bekendelse fra 1530 tillagt kirkeretlig betydning for den evangelisk-lutherske kirke i Danmark. Jesu Kristi kirke i Danmark byggede nu ikke kun på Skrift og bekendelse, men tillige på hensynet til luthersk konfessionalitet og dansk nationalitet.

Frem til vedtagelsen af Grundloven i 1849 havde den evangelisk-lutherske kirke nærmest monopol på gudsyndelsen i Danmark.

Det gav en tendens til at isolere sig fra andre kirkesamfund. Tendensen ændrede sig i nogen grad i slutningen af forrige århundrede med den store interesse for ydre mission. Folkekirken knyttede via ydre missionsarbejdet, det diakonale arbejde og ungdomsarbejdet kontakter til andre kirkesamfund og fik dermed en horisont, der rakte udover Danmark.

Denne udvikling var med til at skabe det kirkelige klima, der er én af forudsætningerne for, at folkekirkens biskopper den 4. januar 1940 besluttede at acceptere invitationen til at blive medlem af Kirkernes Verdensråd, som var under forberedelse. Københavns biskop, H. Fuglsang-Damgaard, meddelte den 24. januar 1947 KVs hovedkontor i Genève, Schweiz, at folkekirken hermed betragtede sig som medlem af Kirkernes Verdensråd.¹ Derfor deltog folkekirken i den stiftende generalforsamling i 1948 med blandt andre biskop Skatt Hoffmeyer, prof. Fl. Friis Hvidberg, den senere økonomiminister Thorkil Kristensen, prof. Jens Nørregaard og direktør Jens Toftegaard. De var med til at vedtage Kirkernes Verdensråds vedtægter, hvor det i basis for arbejdet kom til at hedde: "Kirkernes Verdensråd er et fællesskab af kirker, der vedkender sig vor Herre Jesus Kristus som Gud og Frelser". Denne basis blev udvidet i 1961 i forbindelse med de ortodokse kirkers optagelse i Kirkernes Verdensråd, så det i dag hedder: "Kirkernes Verdensråd er et fællesskab af kirker, som bekender vor Herre Jesus Kristus som Gud og Frelser i overensstemmelse med den hellige skrift og derfor sammen søger at opfylde deres fælles kald til Guds, Faderens, Sønnens og Helligåndens ære"²

Et fællesskab af kirker.

Det centrale udtryk, som kirkerne anvender til at beskrive deres samarbejde inden for rammerne af Kirkernes Verdensråd, er "et fællesskab af kirker". Dermed menes mere end en ansamling af kirker. For enkeltkirkerne er anlagt på fællesskab efter deres væsen. Bagved udtrykket 'et fællesskab af kirker' gemmer sig nemlig det græske ord for fællesskab: KOINONIA. Det bruges flere steder i Ny Testamente til at beskrive karakteren af sameksistensen i de kristne menigheder, der blev grundlagt på forkyndelsen af Jesus som Messias/Kristus. Det hedder således i Ap. Gern. 2,42, at de, som tog imod Peters forkyndelse af Jesus som Messias, blev døbt, "Og de holdt fast ved apostlenes lære og ved **fællesskabet**, ved brødsbrydelsen og bønnerne". Paulus anvender også KOINONIA til at beskrive det nære fællesskab, der består mellem menigheden og Kristus, i 1. Kor. 1,9: "Trofast er Gud, ved hvem I blev kaldet til samfund (koinonia) med hans Søn Jesus Kristus, vor Herre". Det græske ord for fællesskab (KOINONIA) blev oversat til COMMUNIO på latin, og begrebet anvendes f.eks. af Martin Luther i prædikenen om nadveren, hvor det hedder: "Dette sakramentes betydning eller gerning er alle helliges fællesskab. Derfor er dets gængse navn også synaxis eller communio, det vil sige fællesskab, og det latinske ord communicare betyder at blive optaget i dette fællesskab - hvad vi på vort sprog kalder at gå til alters....." ³

De korte henvisninger til skrift og tradition understreger, at fællesskabet er et nadverfællesskab med den opstandne Kristus i Guds menighed. Det er med denne baggrund, at Kirkernes Verdensråd fra begyndelsen af sit teologiske arbejde har understreget sammenhængen mellem nadverfællesskab og kirkens enhed.

Og det følger endvidere, at denne diskussion om at være 'et fællesskab af kirker', altså om kirkens enhed, er en teologisk diskussion, som **alle** kirkesamfund, der vedkender sig tilhørsforholdet til Jesus Kristus, er forpligtet på at deltage i. Det fællesskab, enkeltmenigheden er, er efter sit væsen universelt.

De senere års teologiske diskussion om kirkens enhed har på ny koncentreret sig om KOINONIA-begrebet. Delegerterne på Kirkernes Verdensråds 7. generalforsamling i Canberra, Australien, vedtog i 1991 en tekst med overskriften: "Kirkens enhed som Koinonia: Gave og Opgave" ⁴. Teksten indleder med et udsagn om, at "Guds vilje ifølge Den hellige Skrift er at samle hele skabningen under Jesu Kristi herredømme. I ham føres alle, ved Helligåndens kraft, ind i fællesskab med Gud (Ef. 1)". Dermed er det sagt, at forudsætningen for kirken er den treenige Guds vilje til at frelse hele skaberværket. Det er den treenige Gud, der vil kirken og har givet den til verden. Kirken er en gave til mennesker, som vi ikke kan tage af os selv, men som vi kan modtage. Det er i Guds intention én, universel kirke, som Gud giver til verden, fordi kirken afspejler det gensidige forpligtende fællesskab, der består i treenigheden mellem Gud Fader, Gud Søn og Gud Helligånd. Ved at begrunde kirkens enhed i den treenige Gud forsøger Canberra at sige, at kirkens enhed er givet forud til kirken som en gave. Det er det, vi bekender, når det hedder i én af vore trosbekendelser "Og (vi tror) på én, hellig, almindelig og apostolisk kirke". Den augsburgske Bekendelse understreger i artikel 7 "Om kirken" ligeledes, at enheden i kirken er en nådegave og henviser til Efeserbrevet kap. 4, hvor det hedder, at der er ét legeme, én Ånd, ét håb, én Herre, én tro, én dåb, én Gud.

Canberra kan herefter gå videre og beskrive, hvordan kirken er til stede i den verden, Gud vil frelse. Om denne kirke hedder det, at det er muligt for den "at leve som et tegn på Guds Herredømme og som tjener for den forsoning med Gud, som er lovet og givet til hele skabningen". Kirken kaldes "en forsmag" på det fællesskab med Gud og med hinanden, som Efeserbrevet omtaler ovenfor. Dermed er det understreget, at kirken hele tiden er på vej mod indfrielsen af Guds intention, som Gud selv er på vej ad sin frelsesvej i historien. Eller sagt med reformationstiden: Kirken skal bestandigt lade sig forny (reformere). Kirken er det foreløbige vidnesbyrd, Gud har i verden på sit rige. Kirken er forsmag og tegn på, tillige med tjener for, Guds rige, som sætter sig endegyldigt igennem ved tidernes ende. Det indebærer, at hverken kirken eller virkeliggjort enhed i kirken skaber Guds rige, men netop kan stå og skal stå til tjeneste for det rige. Det gør kirken ifølge Canberra-teksten ved, at kirken er ét. Ikke fordi det nødvendigvis er effektivt at være, men fordi det er kirkens væsen at være ét, da den Gud, kirken afspejler, er ét. Kirken er således ikke sig selv, når den er splittet. Dens sandhed består i at være ét. Når derfor teksten taler om, at kirkerne i den økumeniske bevægelse kommer nærmere til hinanden, så er dermed sagt, at kirken kommer til sig selv. Kirken bliver i højere grad kirke.

På denne baggrund kan Canberra-teksten gå et skridt videre og pege på fire elementer i kirkernes daglige liv, hvorved kirkens enhed udtrykker sig:

- den fælles bekendelse af den apostolske tro;
- et fælles sakramentalt liv omkring dåb og nadver;
- et fælles liv, hvor lægfolk og præsters kristne identitet ikke drages i tvivl;
- en fælles mission med evangeliet til alle folkeslag.

Deltagerne i Kirkernes Verdensråds arbejde er sig fuldt bevidste, at der er lang vej, før kirkerne er i stand til i hinanden at genkende den ene, hellige, almindelige og apostolske kirke. Men den hensigtserklæring, der ligger i Canberra-tekstens kirkesyn, indebærer en kirke, der er for hele folket og for alle folk. Det er et folkekirkesyn, der bygger på det apostolske fundament, som Paulus har formuleret det i 1. Kor 3,11: "Thi ingen kan lægge anden grundvold end den, der er lagt, nemlig Jesus Kristus". Det er altså ikke hensynet til folkets bekvemmelighed, der begrunder kirkens altomfattende karakter, men frelsens grund og universalitet. I Kirkernes Verdensråds terminologi kommer dette "folkekirkesyn" til udtryk ved anvendelse af ordet: konciliaritet, der forstås som en aktiv deltagelse og søgen sammen. Ikke passiv rummelighed. Det hedder således i Canberra-teksten: "Dette fuldstændige kirkefællesskab vil komme til udtryk på lokalt og universelt plan gennem at liv og handling bestemmes i konciliære former. I et sådant fællesskab er kirkerne forpligtet til i alle aspekter af deres liv sammen og på alle niveauer at bekende den ene tro og at deltage i gudstjenester og vidnesbyrd, overvejelser og handling sammen". Man kan misforstå udtrykket "konciliære former" i retning af en bureaukratisk enhed, hvor det f. eks. skulle være et kontor i Genève, der skulle ensrette kirkerne, så de kommer til at udtrykke deres enhed gennem enshed. Men den misforståelse går fejl af indholdet. Det eneste, der er sagt med udtrykket "konciliære former", er, at kirkerne er nødt til i fællesskab at finde en struktur for deres samarbejde, der kan afspejle og udbygge den enhed, de allerede har i Jesus Kristus.

Studier i Kirkernes Verdensråd har vist, at kirkerne gennem tiderne har kendt til mange forskellige former for gensidigt forpligtende fællesskab, der altid er blevet udtrykt

gennem nadverfællesskab ⁵. Hvordan en sådan struktur ser ud i dag, er stadigvæk et åbent spørgsmål, og ét, endeligt svar for alle tider gives ikke - alene af den grund, at også enhedens kirke stadig må reformeres.

Usikkerheden omkring formerne for kirkernes samarbejde hænger sammen med bevidstheden om, at vi lever i en tid, hvor den kristne kirke er splittet som aldrig før. Der er forskelligheder mellem kirkerne, som må respekteres, fordi de har rod i teologiske traditioner eller i forskellige kulturelle, etniske eller historiske sammenhænge. Men Canberra-teksten fastholder, at der er grænser for forskellighederne. Grænsen går dér, hvor man ikke længere i fællesskab kan bekende Jesus Kristus som Gud og Frelser, eller når forskelligheden umuliggør vidnesbyrdet om frelsen og menneskehedens endegyldige mål, sådan som det forkyndes i den hellige skrift og prædikes.

Men det er netop her, konflikten ligger i Kirkernes Verdensråds arbejde. Kirkerne er ikke enige i analysen af, hvilke teologiske og praktiske spørgsmål, der er kirkesplittende, og hvilke uenigheder, der skyldes uundgåelige forskelle i kraft af sprog, geografi, kultur, historie o.lign. Den eneste måde at få løst dette problem på er gennem samtale, fælles studier og eksempler på, at man i fællesskab kan gøre sig erfaringer, der kan nedbryde fordomme og mistillid. Dermed kommer de egentlige teologiske og praktiske konflikt-punkter mellem kirkesamfundene frem. Dem kan vi så diskutere i tillid til hinanden. Men det forudsætter, at vi ikke lider af berøringsangst.

Kirkernes Verdensråd er et instrument til nedbrydelse af berøringsangst. Her er den største del af kristenheden del-

tagere, når den katolske kirkes observatørstatus i forskellige sammenhænge medregnes. Derfor er det et vigtigt forum for folkekirken at være med i.

1. Se f.eks. Peter Lodberg, De danske kirker og Kirkernes Verdensråds generalforsamling i 1948 i På enhedens vej. Bidrag til den økumeniske bevægelses historie i Danmark i det 20. århundrede, red. Peder Nørgaard-Højen m.fl., Århus 1989, s. 95-104.

2. Den officielle ordlyd af Kirkernes Verdensråds basis og vedtægter findes i bl.a. Signs of the Spirit. Official Report. Seventh Assembly, ed. Michael Kinnamon, Geneva 1991, s. 358 ff.

3. Martin Luther, En sermon om Kristi legeme og om broderskaberne, Luthers skrifter i udvalg, Bind 1, 2. udgave, Århus 1980, s. 130.

4. Se den danske tekst i "Rapport fra Kirkernes Verdensråds 7. generalforsamling 7.-20. februar 1991", udgivet af Det mellemkirkelige Råd 1991, s. 38-40. Den engelske originaltekst findes i Signs of the Spirit. Official Report. Seventh Assembly, ed. Michael Kinnamon, Geneva 1991, s. 172-174.

5. Councils and the Ecumenical Movement, World Council's Studies No. 5, Geneva 1968.

Årsberetning for Det mellemkirkelige Råd 1991.

af sekretariatschef Ane Hjerrild

Det mellemkirkelige Råd har i 1991 - efter at være nedsat i 1990 - haft sit første hele funktionsår, hvor der dog stadig har skullet anvendes en del tid og opmærksomhed på at få arbejdet lagt i faste rammer, fastsat procedurer, nedsat arbejdsgrupper, ansat de sidste af de fire medarbejdere og arbejdes med at finde sekretariatslokaler efter udflytningen fra Nørregade 11. Men alligevel har det været et arbejdsår, hvor der har været betydeligt større mulighed for koncentration om selve det mellemkirkelige arbejde, til at følge med i og give indstillinger til arbejdet i de internationale kirkelige organisationer, til at formidle rapporter, besøg og erfaringer videre til danske menigheder, og til at være danske menigheder behjælpelig med at etablere venskabsforbindelser med kirker i udlandet.

Rådsmøder:

Der har været afholdt i alt 6 rådsmøder i 1991, fordelt med 3 i forårs- og 3 i efterårshalvåret. Et af disse møder var et flerdagsmøde, der fandt sted på Hagenskov Gods i juni, begyndende med normalt rådsmøde fredag eftermiddag, og med oplæg og drøftelse den følgende lørdag, om holdninger og forventninger til det mellemkirkelige arbejde. Oplæg til drøftelsen blev givet dels af rådsmedlemmerne Verner Bruhn og Knud Sørensen, dels af rektor Else Marie Bukdahl, professor, dr. theol. Svend Andersen og stud. theol. Mette Geil, som var inviteret til at give deres bidrag til samtalen.

Rådsmøderne finder normalt sted i sekretariatet i København. De begynder kl. 10.30 med drøftelse af dagsordenspunkter. Hvis dagsordenen har en rimelig længde, sluttet der gerne af med et oplæg om og en drøftelse af et specielt emne inden for mellemkirkeligt arbejde. Det kan være en dansk repræsentant i en af de internationale organisationer, der giver et oplæg om den pågældende organisations aktuelle problemstillinger, eller det kan være et mere principielt emne, som f. eks. den brasilianske kirkes deltagelse i den nationale opbygning, som cand. scient. pol. Anders Hess, der blev ansat i sekretariatet fra 1.5.91, under sit studium har arbejdet med.

Til rådsmøderne er dagsordenen som regel forberedt af formand, næstformand og kasserer i samarbejde med sekretariatschefen, der er Rådets sekretær, og til en stor del af dagsordenspunkterne er der indstillinger fra de nedsatte arbejdsgrupper, der arbejder med særlige emneområder, således at en lang dagsorden alligevel kan gennemarbejdes forsvarligt i løbet af et dagmøde.

Arbejdsgrupper:

Rådet har nedsat en række arbejdsgrupper til at følge det arbejde, der sker i de nationale og internationale organisationer, folkekirken er medlem af, og et udvalg til at gennemarbejde modtagne invitationer og ansøgninger. I 1991 har Rådet desuden nedsat en teologisk arbejdsgruppe til at bearbejde det teologiske materiale, Rådet modtager fra internationale organisationer, fra søsterkirker eller fra teologiske læresamtaler. Til den teologiske arbejdsgruppe blev stiftsudvalgene bedt om at fremkomme med indstilling til medlemmer af arbejdsgruppen, og på baggrund af disse indstillinger nedsatte Rådet arbejdsgruppen i slutningen af

1991. Arbejdsgruppen samles dog først til det første møde i 1992.

Alle arbejdsgrupper refererer til Rådet i form af skriftlige referater og ved Rådets møder.

Rådet har ikke noget forretningsudvalg, men "Holdet", der består af formand, næstformand og kasserer, forbereder dagsordener og kan af Rådet bemyndiges til at tage stilling i sager, hvor Rådet ikke kan nå at afholde møde forud for sagens afslutning.

Oversigt over rådsmedlemmer og medlemmer af de forskellige arbejdsgrupper findes i slutningen af denne beretning.

Årsmøde med stiftsudvalgene:

Lørdag den 1. juni blev der afholdt møde med stiftsudvalgene på Nyborg Strand. På mødet afgav formanden beretning over arbejdet i det forløbne år siden fællesmødet i juni 90, og stiftsudvalgene orienterede om deres arbejde.

Formanden gav desuden et oplæg til drøftelse af form og retningslinjer for det fortsatte samarbejde med stiftsudvalgene på baggrund af Rådets tidligere udtrykte holdning om at ville inddrage så bredt som muligt i det mellemkirkelige arbejde. Formanden redegjorde for, at hun fandt det nødvendigt at konkretisere, hvordan dette kan ske under skyldig hensyntagen til den kirkeordning, vi har. I forhold til stiftsudvalgene er der behov for en bedre og hurtigere information fra Rådet. En del af dette behov løses via det nyhedsbrev, der nu udgives efter hvert rådsmøde. I forholdet til stiftsudvalgene er der desuden brug for en afklaring af, hvem der laver hvad, og fra nogle af stiftsudvalgene var der ytret ønske om, at de gerne vil inddrages i flere drøftelser af vigtige sager. Rådet havde på forhånd skrevet

til stiftsudvalgene, at der på mødet ville blive lejlighed til denne drøftelse om, hvordan Rådet og stiftsudvalgene kan få et tættere samarbejde, uden at dette betyder indsnævring af stiftsudvalgenes og rådsmedlemmernes respektive ansvar. Et enkelt af stiftsudvalgene havde svaret skriftligt. De øvrige tilkendegav deres holdning på mødet. På rådsmødet efter årsmødet drøftede Rådet igen dette punkt, og der var enighed om, at de skitserede retningslinjer syntes at svare til stiftsudvalgenes ønsker, men at spørgsmålet løbende måtte vurderes i Rådet.

Eftermiddagens program afsluttedes med tre oplæg om generalforsamlingen i Kirkernes Verdensråd ved delegationsens leder, biskop Georg Geil, ved rådsmedlem, sognepræst Agnete Brink, og ved medlem af centralkomiteen, kandidatstipendiat Peter Lodberg.

Sekretariatet:

Det mellemkirkelige Råds sekretariat havde indtil 1. december lokaler i Københavns bispegård på 2. sal. Da disse lokaler efter valg af ny biskop i København skal bruges til bispebolig, måtte sekretariatet fra 1.12.91 finde andre lokaler. Rådet undersøgte forskellige muligheder for køb og leje af egnede lokaler, men køb af lokaler med et passende kvadratmeteromfang viste sig at være vanskeligt, når det drejede sig om en placering med let adgang til banegård, flyterminal og offentlige transportmidler.

Det lykkedes i Vestergade 8, I sal at finde lokaler, der var meget velegnede til dette brug, og som ved Kirkeministeriets og Boligministeriets Slots- og Ejendomsforvaltnings hjælp kunne lejes til en acceptabel pris. Lokalerne er lejet af Boligministeriet til brug for Det mellemkirkelige Råd.

Der er fire heltidsstillinger i Rådets sekretariat:

Sekretariatschef, pastor Ane Hjerrild.

Akademisk medarbejder, cand. scient. pol. Anders Hess (ansat 1.5. 91).

Sekretær Sanne Møller.

Sekretær og regnskabsmedarbejder Susanne Bak Knudsen (ansat 1.4. 91).

Desuden har Rådet fra Ballerup Kommune udstationeret en kontorelev, Katja Bengtson, der arbejder i Det mellemkirkelige Råd, indtil hun er uddannet i slutningen af april 1992.

Rådets parlamentariske kasserer, gårdejer Henning Rasmussen, varetog regnskabsfunktionerne i sekretariatet indtil 1.4.91 og arbejdede derfor i sekretariatet ca. en dag om ugen.

Frivillige medarbejdere løser en del af sekretariatets arbejdsopgaver i samarbejde med de ansatte: pastor Johannes Langhoff har i årets løb ordnet det "gamle" mellemkirkelige råds arkiver, der er afleveret på Rigsarkivet, og Johannes Langhoff redigerer desuden Church News from Denmark, der udsendes til samarbejdspartnere og kirker i udlandet. Agnes Edinger, der tidligere har været sekretær i Præsteforeningen, arbejder en dag om ugen med at ordne og katalogisere bibliotekets bøger, og Birthe Marie Brendedam arbejder en dag om ugen med at ordne og arkivere modtagne tidsskrifter.

Biblioteket, der indeholder både bøger og tidsskrifter om mellemkirkelige emner, er ved at blive katalogiseret på EDB, således at bogudlån bliver en af de tjenester, sekretariatet kan tilbyde menigheder og enkeltpersoner.

Sekretariatet er desuden i gang med at opbygge et kartotek, hvori det bl.a. registreres, hvilke personer og organisationer der har særlig interesse inden for bestemte emner, og som derfor bør holdes orienteret og om muligt inddrages om disse emner. Dette kartotek vil være en god hjælp også omkring opbygningen af venskabsmenigheder, og sekretariatet modtager gerne oplysninger om mennesker, der har særligt kendskab til og interesse for bestemte emner.

Udgivelser:

Efter hvert rådsmøde udgiver MKR med informationsudvalget som redaktør "Nyt fra Det mellemkirkelige Råd", der dels udsendes til stiftsudvalgene og kirkelige organisationer, dels udsendes til menighedsråd, der har tegnet abonnement på nyhedsbrevet.

En gang månedligt udgives som nævnt "Church News from Denmark" med Johannes Langhoff som redaktør. Det sendes til søsterkirker i udlandet samt andre internationale samarbejdspartnere.

Rådet arbejder desuden på udgivelsen af en engelsksproget publikation om den danske folkekirke. Publikationen vil rumme en række principielle og aktuelle artikler om folkekirken. Den redigeres af Poul Dam og vil være færdig i løbet af 1992.

Desuden er der truffet indledende forberedelser til at få udgivet en ny udgave af Den danske Højmesse med et udvalg af danske salmer på engelsk og tysk til brug for udlændinge, der deltager i danske gudstjenester, eller ved menighedsbesøg fra udlandet. Denne udgivelse forberedes at kunne ske, når der kommer en ny højmesseordning.

Medlemskaber og samarbejde i Danmark:

Danske Kirkers Samråd

Fra efteråret 1990 har der været forhandlet med Det økumeniske Fællesråd og de øvrige kirkesamfund i Danmark om muligheden for oprettelse af Danske Kirkers Samråd. I løbet af 1991 tilendebragtes disse forhandlinger, således at Danske Kirkers Samråd blev oprettet fra december 91 med folkekirken som medlem heraf, mens Det økumeniske Fællesråds vedtægter ændredes. Denne ændring indebærer bl.a., at de mellemkirkelige stiftsudvalg, der ønsker det, kan optages i Det økumeniske Fællesråd.

Folkekirkens Nødhjælp

Det mellemkirkelige Råd har haft drøftelser med repræsentanter for Folkekirkens Nødhjælp med henblik på at finde en ordning for det mere formelle samarbejde mellem de to organer. Det "gamle" mellemkirkelige råd skulle efter Nødhjælpens vedtægter udpege halvdelen af Nødhjælpens 20 styrelsesmedlemmer. Efter drøftelserne vedtog MKR at meddele Nødhjælpen, at MKR fremover vil være villig til at udpege to medlemmer til Nødhjælpens styrelse, hvis Nødhjælpen vedtager en ændring med dette indhold.

Dansk Missionsråd

Ifølge Dansk Missionsråds vedtægter kan MKR udpege en observatør til Dansk Missionsråd. MKR vedtog at udpege sognepræst Knud Sørensen hertil. Rådet besluttede endvidere at invitere de folkekirkelige missionsselskaber til en drøftelse af, hvordan samarbejdet bedst kan fungere, således at der ikke sker unødvendige overlapninger, men den gensidige information samtidig kan fungere.

Danske Kirkedage

MKR besluttede på et rådsmøde i juni ikke at fortsætte det gamle MKRs medlemskab af Danske Kirkedage, men opfordrede til, at Danske Kirkedage kunne henvende sig til stiftsudvalgene med forespørgsel om, hvorvidt de ønskede at være medlemmer.

De økumeniske Efterårsmøder

Det mellemkirkelige Råd er ikke formelt medindbyder til de økumeniske efterårsmøder, men sekretariatschefen deltager i planlægningsmøderne herfor, og invitationerne til møderne udsendes af MKR til stiftsudvalgene, der indbydes til at deltage. Arrangørerne af de økumeniske efterårsmøder er Dansk Missionsråd, Det økumeniske Fællesråd og Folkekirkens Nødhjælp.

Ud over det mere formaliserede samarbejde med kirkelige organisationer i Danmark finder der et stort praktisk samarbejde sted. Det drejer sig f.eks. om besøg af udlændinge i en af de kirkelige organisationer, hvor den pågældende organisation ofte sørger for, at gæsten også kommer på besøg i MKR, der på den måde også får en større berøringsflade og indsigt, og ofte får mulighed for at tilbyde stiftsudvalgene at arrangere menighedsbesøg for den udenlandske gæst. Der er for eksempel også samarbejde om den kirkelige kontakt til SADCC-landene, hvor MKR indgår i samarbejdet specielt med henblik på at formidle menighedskontakt, og der samarbejdes med de kirkelige ungdomsorganisationer i forbindelse med invitation til et ungdomstræf for kirker i Østersølandene i efteråret 1992. Det mellemkirkelige Råd er desuden blevet bedt om at være Folkekirkelige Organisationers Fællesudvalg be-

hjælpelig med at lette proceduren for ansøgninger om visa for indbudte gæster til de folkekirkelige organisationer.

Deltagelse i møder og konferencer:

Rådet har modtaget en lang række invitationer fra de kirkelige organisationer og fra søsterkirker til at sende danske deltagere til møder og konferencer.

Proceduren for behandling af sådanne invitationer er, at Rådet tager stilling til disse invitationer efter indstilling fra arbejdsgruppen. En lang række af invitationerne videresendes til stiftsudvalgene, der derefter selv vælger, om de ønsker at sende deltagere. Nogle invitationer sendes videre til danske kirkelige organisationer eller til de teologiske uddannelsesinstitutioner. Nogle invitationer afvises, fordi det skønnes, at der ikke er behov for at sende repræsentanter dertil, fordi de ikke er tilstrækkelig relevante i vor sammenhæng, eller fordi det er for dyrt at sende deltagere til disse møder i forhold til det udbytte, der skønnes at være ved deltagelse.

Til de møder, hvor Rådet udpeger deltagere, betales udgifterne af Rådet, og deltagerne bliver på forhånd bedt om at udarbejde en skriftlig rapport, der derefter indgår i MKRs arkiv, hvorfra den kan udlånes til interesserede.

I 1991 har Rådet udpeget deltagere til følgende konferencer, hvorfra der foreligger rapport, som kan rekvireres mod betaling af trykke- og forsendelsesudgifter:

Konferencer og møder i Kirkernes Verdensråd:

Som nævnt i den tidligere årsberetning, der strækker sig ind over de første måneder af 1991, deltog en række delegater fra folkekirken sammen med en enkelt delegat fra det danske baptistsamfund i Kirkernes Verdensråds generalforsamling i Canberra. Ved det årlige møde med

stiftsudvalgene i juni 91 blev der fortalt om indtrykkene fra denne generalforsamling, og efterfølgende er der udgivet en rapport med deltagernes indtryk fra arbejdet på generalforsamlingen.

Desuden har Peter Lodberg, der er valgt som dansk medlem af KVs centralkomite, og Anna Marie Aagaard, der er en af præsidenter for KV, deltaget i et møde i KVs centralkomite i august. Også fra dette møde er der udarbejdet en rapport, der blandt andet fortæller om den nye struktur, der nu er vedtaget for Kirkernes Verdensråd. Anna Marie Aagaard har desuden deltaget i KVs eksekutivkomitemøde. På centralkomitemødet valgtes desuden medlemmer til KVs forskellige kommissioner, hvortil der var foreslået en række navne på danskere, der kunne bidrage til arbejdet i diverse kommissioner. Danske medlemmer af kommissioner fremgår af medlemslisterne i slutningen af beretningen.

Konferencer og møder i Det lutherske Verdensforbund:

Domprovst Karsten Nissen, der er medlem af LVFs council, og Ane Hjerrild, der er medlem af kommissionen for økumenisk samarbejde, deltog i LVFs rådsmøde i Chicago i juli 91. Karsten Nissen, der er formand for kommissionen Mission and Development, har desuden deltaget i eksekutivkomitemøder. Ane Hjerrild deltog i marts i et delegationsbesøg til Israel og de besatte områder på LVFs invitation.

Til en konference om Mission og evangelisation i Europa, der fandt sted den 4.-9. november 91 i Söraker i Sverige, udpegede Rådet sognepræst Steen Skovsgaard, Århus, og stud. theol. Sabine Kleinbeck, København.

Sognepræst Hanne Sander var af LVF inviteret til at deltage i en kvindekonference for europæiske kvinder, i Finland i november. Rådet anbefalede deltagelsen, og udgifterne hertil blev betalt af LVF.

Ane Hjerrild deltog i september i en konsultation i Venedig, hvor der drøftedes retningslinjer for det dialogarbejde, LVF er engageret i i forhold til den romersk-katolske, de ortodokse og de anglikanske kirker.

Konferencer og møder i Europæiske Kirkers Konference:

I det 5. europæiske økumeniske samarbejds møde mellem CCEE (den katolske europæiske bispekonference) og KEK, der fandt sted i Spanien den 13.-18.11., deltog rektor Gerhard Pedersen og studenterpræst Birgitte Thyssen.

Birgitte Thyssen, der er medlem af KEKs rådgivningskomite og formand for forberedelseskomiteen for den 10. generalforsamling, har deltaget i møder for KEKs præsidium og rådgivningskomite, samt i forberedelsesmøder for generalforsamlingen.

Sognepræst Frederik Hjerrild, der er medlem af gudstjenesteudvalget for KEKs generalforsamling, har deltaget i to møder i gudstjenesteudvalget.

I konsultation om "The presence of Muslims and the Theological Training of Pastoral Workers" i september i Birmingham deltog sognepræst Niels Henrik Arendt, der blev udpeget i samarbejde mellem Det danske Missionsselskab og MKR.

Konferencer i Nordisk Økumenisk Råd:

Nordisk økumenisk Råd afholdt sit årlige møde i Danmark i juni. I mødet deltog biskop Henrik Christiansen, der blev valgt til NØRs formand, samt sognepræst Carl Christian Jessen og sekretær Anders Hess. NØR havde under årsmødet inviteret MKRs medlemmer til at deltage i en middag og et aftenprogram.

I den nordiske informationskonference, der fandt sted i Finland i maj, deltog sognepræst Raymond Olsen.

Nordisk Økumenisk Råd afholdt planlægningsmøde for en nordisk lokaløkumenisk konference i april 1991, hvori seminarielektor Edith Aller deltog. Konferencen finder sted i april 92.

Sognepræst Peter Balslev-Clausen deltog i planlægningsmøde for en nordisk hymnologikonference i Sverige i oktober. Konferencen finder ligeledes sted i 1992, og Peter Balslev-Clausen fortsætter som kontaktperson for dansk deltagelse heri.

Til et planlægningsmøde for nordisk kirkeretssymposium var dansk deltagelse ikke mulig på det tidspunkt, der blev berammet, og MKR havde bedt NØRs sekretariat om at udskyde symposiet til et senere tidspunkt.

Ane Hjerrild deltog i maj i et fælles nordisk møde i Finland for de mellemkirkelige og økumeniske sekretærer.

Den nordiske Faith and Order-gruppe, hvoraf lektor Peder Nørgaard-Højen er dansk medlem, afholdt møde i Danmark i april.

I **Anglo-Skandinavisk Teologkonference** i august i Durham, England, deltog domprovst Poul Erik Andersen, rektor Gerhard Pedersen og sognepræst Tine Lindhardt.

I **Nordisk-Tysk Kirkekonvent**, der fandt sted i Finland i september, deltog biskop Vincent Lind, højskoleforstander Hans Henningsen, sognepræst Hans Peter Jakobsen, sognepræst Finn Rosenberg og cand. scient. pol. Anders Hess.

I en konference i Sverige i januar om kirkens rolle i landsbysamfund deltog Finn Skinderholm og Herdis Andersen fra Føns på Fyn.

I en konference om kirkens rolle i landsbysamfund i Hengrave, England, i august deltog sognepræst Peter Fischer-Møller udpeget af MKR. Peter Fischer-Møller samlede desuden en deltagergruppe på yderligere fire personer, hvoraf nogle fik deltagelsen betalt fra deres respektive stiftsudvalg.

Som et led i samarbejdet mellem kirker i SADCC-landene (Southern African Developing Countries' Conference) udpegede MKR redaktør Birgitte Larsen til at deltage.

Møder og besøg i Danmark:

I september blev der afholdt møde som et led i samtalerne mellem den anglikanske engelske og de lutherske nordiske og baltiske kirker på Smidstrup Strand på Sjælland. I samtalerne deltog fra Danmark rektor Gerhard Pedersen og biskop Henrik Christiansen, begge udpeget af biskopperne. Desuden deltog Anders Hess i mødet som sekretær. Rådet havde bevilget 35.000 kr. til dækning af rejse- og opholdsudgifter for de baltiske deltagere, samt en andel af

sekretariatsudgifterne. Læresamtalerne, hvorfra der foreligger en midlertidig rapport, forventes at kunne afsluttes efter endnu et møde.

Nordisk Økumenisk Råd afholdt som omtalt sit årsmøde i Danmark den 1.-3. juni i København.

Den ungarske lutherske kirke havde bedt Det mellemkirkelige Råds sekretariat hjælpe en ungarsk danskstuderende til en måneds ophold i Danmark i september. Den studerende boede og arbejdede på Skt. Lukasstiftelsen, havde møde med sekretariatets personale samt fik hjælp til kulturprogram og møder med danske kirkefolk.

Gudstjenesteudvalget, der skal forberede KEKs gudstjenester ved generalforsamlingen i 1992, afholdt møde på Magleås i juni.

KEKs parlamentariske kasserer havde anmodet om at få et møde med MKR om KEKs økonomi og om folkekirkens bidrag til KEK. Dette møde fandt sted i januar. Til dette møde var også repræsentanter for Dansk Missionsråd og Folkekirkens Nødhjælp inviteret med. I mødet deltog MKRs kasserer, Henning Rasmussen, samt medlem af KEKs advisory committee, Birgitte Thyssen.

LVF havde ønsket, at tre afdelingsledere fra LVF måtte få et møde med MKR dels om muligheder for samarbejde, dels om muligheder for at forhøje medlemsbidraget fra Danmark. Dette møde fandt sted i april med deltagelse af arbejdsgruppen om LVF samt en repræsentant for Folkekirkens Nødhjælp.

I september arrangerede Svenska Kyrkans centralråd to kurser for henholdsvis medlemmer og ansatte, hvor kurserne fandt sted i Danmark. Deltagerne var på besøg i MKR, og sekretariatschefen gav kursusdeltagerne oplæg om danske kirkeforhold. Det samme var tilfældet for kursus for amerikanske præster, der er tjenstgørende i Norden, under deres årlige møde, der fandt sted i Danmark i november.

Som led i opbygningen af venskabsforbindelser til de baltiske kirker havde MKR i samarbejde med Folkekirkens Nødhjælp inviteret den mellemkirkelige sekretær fra Letland til et besøg i Danmark i oktober. Sekretæren, Iveta Berkolde, havde under sit besøg lejlighed til at møde menighedsrådsmedlemmer, der var interesseret i venskabsforbindelser med Letland, ligesom hun var på besøg hos kirkeministeren, hos Folkekirkens Nødhjælp og havde møder med de ansatte i MKR. Besøget resulterede i udformningen af ønskelige retningslinjer for etablering af venskabsforbindelser, og det har gjort det betydeligt lettere at hjælpe menigheder til at få en venskabsmenighed i Letland.

I november modtog MKR i samarbejde med Dansk Missionsråd, Folkekirkens Nødhjælp og Det økumeniske Fællesråd besøg af to ortodokse biskopper fra Irak, der havde ønsket tættere kontakt med kirkerne i Sverige og Danmark.

Ansøgninger til Rådet:

Rådet har i 1991 modtaget en lang række ansøgninger om støtte til forskellige mere eller mindre mellemkirkelige aktiviteter, dels fra danske enkeltpersoner, organisationer

og menigheder, dels fra enkeltpersoner, kirker og organisationer i udlandet.

Alle ansøgninger er blevet behandlet af Rådet, men en del ansøgninger blev afslået, enten fordi de ikke drejede sig om mellemkirkeligt arbejde, eller fordi de faldt ind under et bestemt stiftsudvalgs område, og derfor måtte henvises til evt. at ansøge det pågældende stiftsudvalg. Andre ansøgninger afvistes, fordi der var tale om individuel uddannelse mere end om et engagement i relation til folkekirken mellemkirkelige arbejde.

Flere kirkelige organisationer søgte støtte til det mellemkirkelige arbejde, de i forvejen er engageret i. Rådet afviste generelt disse ansøgninger med den begrundelse, at Rådet ikke er en fond, som kan bevilge midler til deltagelse i møder og konferencer, som Rådet ikke selv udpeger deltagere til eller er forpligtet på p.g.a. medlemskab for folkekirken som sådan. Ansøgninger i forbindelse med organisationers internationale medlemskaber bør fortsat varetages og dækkes økonomisk af sådanne organisationer selv.

Der blev dog også bevilget tilskud til nogle af de ansøgte formål. Bl.a. blev der bevilget støtte til en tanzaniansk læges ophold i forbindelse med en foredragsturne i Danmark om AIDS.

Til de fire ungdomsdelegater ved LVFs generalforsamling i 1990 blev der bevilget rejseudgifterne til deltagelse i et nordisk opfølgningsmøde for alle nordiske ungdomsdelegater. Der blev givet tilskud til Det teologiske Fakultet, Århus, til østeuropæiske deltagere i en konference i det europæiske selskab til udforskning af teologisk og filosofisk

etik på Århus Universitet i forbindelse med fakultetets 50 års jubilæum.

Og der blev bevilget rejseudgifter til deltagelse i Convocation on the Christian Peace Conference i Prag.

Rådsmedlemmer:

Rådet består af følgende 12 medlemmer:

Britta Schall Holberg, formand, valgt fra Fyns stift.

Niels Jørgen Cappelørn, næstformand, valgt fra Københavns stift.

Henning Rasmussen, kasserer, valgt fra Lolland-Falster stift.

Ole Bertelsen, udpeget af kirkeministeren.

Agnete Brink, valgt fra Århus stift.

Verner Bruhn, valgt fra Ribe stift.

Finn Rosenberg, valgt fra Roskilde stift fra marts 1991.

Hans Peter Jakobsen, valgt fra Haderslev stift.

Carl Christian Jessen, valgt fra Ålborg stift.

Olav Lindegaard, udpeget af kirkeministeren.

Karsten Nissen, valgt fra Viborg stift.

Knud Sørensen, valgt fra Helsingør stift.

Nedsatte arbejdsgrupper:

"Holdet": Formand: Britta Schall Holberg, næstformand: Niels Jørgen Cappelørn, kasserer: Henning Rasmussen.

Arbejdsgruppe til behandling af modtagne invitationer, ansøgninger og andre aktuelle sager:

Verner Bruhn, Agnete Brink og Karsten Nissen. (Sekretær Ane Hjerrild).

Informationsudvalg:

Britta Schall Holberg, Verner Bruhn og Knud Sørensen.
(Sekretær Anders Hess).

Arbejdsgruppe for Kirkernes Verdensråd:

Agnete Brink, formand (rådsmedlem), Peter Lodberg (medlem af Kirkernes Verdensråds centralkomite), Anna Marie Aagaard (1 af 8 præsidenter valgt til Kirkernes Verdensråd) og Mogens Jensen (stiftsudvalgsmedlem Ribe). Desuden er generalsekretær Jørgen Thomsen, Det økumeniske Fællesråd, tiltrådt arbejdsgruppen som kommitteret medlem. (Sekretær Ane Hjerrild).

Arbejdsgruppe for Det lutherske Verdensforbund:

Karsten Nissen, formand (medlem af Det lutherske Verdensforbunds Råd), Niels Jørgen Cappelørn (rådsmedlem) og Else Vig Jensen (stiftsudvalgsmedlem Helsingør). (Sekretær Ane Hjerrild).

Arbejdsgruppe for Europæiske Kirkers Konference:

Hans Peter Jakobsen (rådsmedlem), Birgitte Thyssen, formand (medlem af KEKs rådgivningskomite) og Susanne Møller (stiftsudvalgsmedlem Lolland-Falster). (Sekretær Anders Hess).

Arbejdsgruppe for Nordisk Økumenisk Råd:

Carl Christian Jessen (rådsmedlem og medlem af Nordisk Økumenisk Råd), Henrik Christiansen (medlem af Nordisk økumenisk Råd) og Kirsten Clement (stiftsudvalgsmedlem Fyn). (Sekretær Anders Hess).

Teologisk arbejdsgruppe:

Niels Henrik Arendt, Ole Bertelsen, Kai Kjær-Hansen, Else Hvid, Olav Lindegaard. (Sekretær Ane Hjerrild).

Medlemmer, observatører og ansatte i nationale og internationale kirkelige organisationer og udvalg:

Kirkernes Verdensråd:

Centralkomiteen, Peter Lodberg.

Præsident, Anna Marie Aagaard.

Sharing and Service, Max Kruse.

Commission for Faith and Order, Kirsten Busch Nielsen.

Det lutherske Verdensforbund:

Council, Karsten Nissen.

Commission on Ecumenical Affairs, Ane Hjerrild.

Luthersk-ortodoxe læresamtaler, Anna Marie Aagaard.

I Det lutherske Verdensforbund er dr. theol. Viggo Mortensen ansat som director for afdelingen Theology and Studies.

I det økumeniske studieinstitut i Strasbourg, der samarbejder med LVF, specielt med studieafdelingen, er professor Flemming Fleinert-Jensen ansat.

I LVFs afdeling for World Service er Johan Balslev ansat som ansvarlig for katastrofehjælpen.

Europæiske Kirkers Konference:

Advisory Committee, Birgitte Thyssen.

Gudstjenesteudvalg for KEKs generalforsamling, Frederik Hjerrild.

Nordisk økumenisk Råd:

Formand for styrelsen (fra juli 91 til marts 92), Henrik Christiansen.

Rådet, Carl Christian Jessen, Henrik Christiansen (til marts 92) og Alice Petersen (fra januar 92).

Nordisk Faith and Order udvalg: Peder Nørgaard Højen.

Samarbejdsgruppe om ti-året for kirkernes solidaritet med kvinder: Iben Gjerding.

Leuenberger Læresamtaler:

Erik Kyndal og Peder Nørgaard Højen.

Nordisk-engelsk-baltiske luthersk-anglikanske læresamtaler:

Henrik Christiansen og Gerhard Pedersen.

Nordisk-Tysk Kirkekonvents styrelse:

Vincent Lind, Bodil Sølling og Ane Hjerrild.

Danske Kirkers Samråd:

Knud Sørensen (formand) og Verner Bruhn.

Det danske Bibelselskab:

Britta Schall Holberg.

Observatør i Dansk Missionsråd:

Knud Sørensen.

Styrelsesmedlemmer i Folkekirkens Nødhjælp (fra april 92):

Agnete Brink og Finn Rosenberg.

Regnskab 1991

ved kasserer, gårdejer Henning Rasmussen

Resultatopgørelse for regnskabsåret 1991:

	Regnskab 1991 kr.	Budget 1991 1.000 kr.
Udgifter		
Udadvendt virksomhed	725.226	755
Kontingenter	932.938	950
Sekretariat	1.310.553	1.270
Rådets omkostninger	<u>237.643</u>	<u>200</u>
Udgifter i alt	3.206.361	3.175
Indtægter		
Tilskud, Finansloven	550.000	540
Tilskud, Fællesfonden	2.457.000	2.457
Gaver:		
Fonde, private og kollekter	55.203	70
Tipsmidler	50.000	30
Renteindtægter	11.884	8
Anvendt af henlæggelser	<u>69.500</u>	<u>70</u>
Indtægter i alt	3.193.587	3.175
Underskud	12.774	0

Året 1991 er Rådets første hele regnskabsår. Budgettet blev lagt og vedtaget på et tidspunkt i juni måned 1990, hvor der kun var få udgiftsposter, der med nogenlunde sikkerhed kunne fastlægges budgettal for. Alligevel er der igen i år en rimelig overensstemmelse mellem sluttallene i budget og regnskab. Dog med et forbrug af kassebeholdningen til dækning af underskud kr. 12.774.

Til nogle af regnskabsposterne skal gives følgende bemærkninger.:

Indtægterne.

Tilskud fra finansloven til folkekirkens udenlandske arbejde kr. 550.000.

Tilskud fra Fællesfonden (Landskirkeskat) kr. 2.457.000.

Tipsmidler (efter ansøgning) kr. 50.000.

Renteindtægter (indgået i driften) kr. 11.884.

Anvendt af henlæggelser til udadvendt virksomhed kr. 69.500.

Gaver fra fonde, private og kirkelige indsamlinger kr. 55.203.

I henhold til Rådets beslutning hvorefter Rådet ønsker, at kirkelige indsamlinger bliver i sognet eller i stiftet til lokalt mellemkirkeligt arbejde, vil Rådet benytte lejligheden til at takke alle bidragydere for stor velvillighed og mange gode bidrag i årenes løb.

Udgifter.

Til udadvendt virksomhed er et merforbrug i forhold til 1990 kr. 235.075 = 48%. Efterhånden som Rådet er etableret og samarbejdet med internationale kirkelige organisatio-

ner og forbindelser er vokset, må udgifterne til deltagelse i konferencer og møder naturligvis øges.

Bidrag til kommende generalforsamlinger kr. 271.104.

Generalforsamlingen i Kirkernes Verdensråd kr. 94.459

Konferencer - delegationsbesøg m.m. kr. 305.852

Rådet har udvidet sin informationsvirksomhed betydeligt med udgivelsen af årbogen for 1990 og udsendelsen af nyhedsbreve, pjecer m.m.

Informationsvirksomhed kr. 53.811.

Til disse opgaver er først og fremmest medgået beløbene fra gaver, henlæggelser, tipsmidler, og restbeløbet kr. 550.523, som tilskud fra Fællesfonden.

Kontingenter til internationale og nationale organisationer er forøget i forhold til 1990 med kr. 83.926 = 9,9%.

Rådet har ønsket om over en årrække at tilnærme sig et niveau, der er naturligt for en kirke med et medlemstal på ca. 4,5 mill. Finanslov-tilskuddet er medgået kr. 550.000, samt et tilskud fra Fællesfonden kr. 382.938.

Sekretariat.

De samlede udgifter beløb sig til i alt kr. 1.310.554, som er finansieret af Fællesfonden. Regnskabet er meget stærkt påvirket af sekretariatets flytning fra Nørregade 11.

Dette har belastet regnskabet betydeligt i negativ retning, medens lønningerne har påvirket i positiv henseende. Det skyldes bl.a. en "forsinket" ansættelse af en regnskabsmedarbejder og akademisk medarbejder.

Der er sket betydelig omrokeringer mellem budget- og regnskabstal, men slutresultatet er kun et merforbrug i forhold til budgettet på kr. 40.554 = 3,2%.

Udgifterne fordeler sig således:	Regnskab	Budget
Husleje, lys, varme og rengøring	110.914	60.000
Kontorholdsudgifter i alt	203.318	140.000
Flytteomkostninger	53.290	0
Nyanskaffelser	138.659	70.000
Lønninger	804.373	1.000.000

Rådets omkostninger.

Rådsmedlemmernes rejseudgifter	140.366
Arbejdsgrupper	17.277
Honorar:	
Formand, næstformand, kasserer	80.000

Der er et merforbrug i forhold til budgettet kr. 37.643, da bl.a. beslutningen om nedsættelse af arbejdsgrupperne er truffet i regnskabsåret.

Finansieringer er sket ved tilskud fra fællesfonden kr. 212.985, renteindtægter kr. 11.884, og forbrug af kassebeholdningen kr. 12.774.

Henlæggelserne udgjorde ved årets begyndelse kr. 264.199, og tillagt renteindtægter kr. 23.768, og efter et samlet forbrug på kr. 70.000, udgør henlæggelser ved årets slutning kr. 217.960.

Underskuddet kr. 12.774 har sammen med depositum for huslejen kr. 73.017 reduceret kapitalkontoen til kr. 116.755.